

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

J. C. Holck.

Om Godgjørenhed og frivilligt Fattigvæsen i
Kjøbenhavn

Kbh. : Thaning & Appel, 1869

82 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

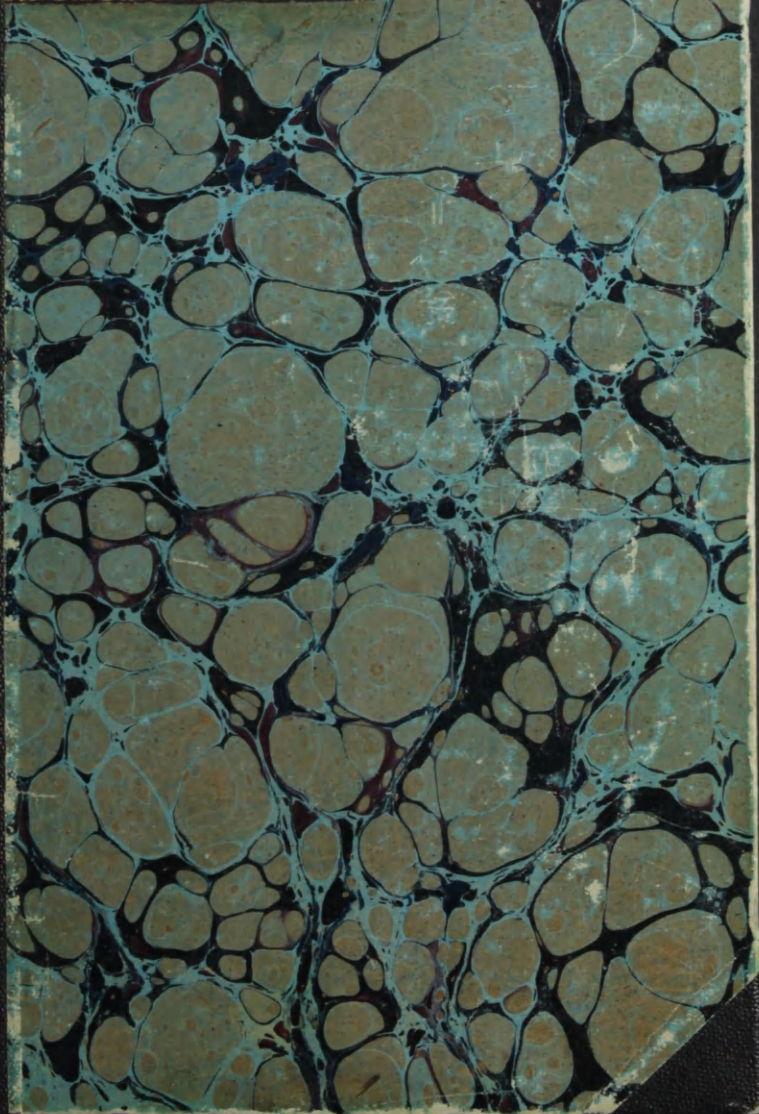
UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Holck,
Godgjorenheden
i Kjøbenhavn.
1869.

32. - 202. - 8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130014822594

Om

Godgjørenhed

og

fribilligt Fattigvæsen

i

Kjøbenhavn.

Af

J. C. Holck,

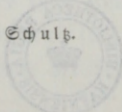
Præst ved Vor Frelser's Kirke.

Kjøbenhavn.

Forlagt af V. Thaning & Appel.

Trykt hos J. H. Schults.

1869.

18

Obituary

18

Obituary

Obituary

18

J. C. Smith

Obituary

Obituary

Obituary

Obituary

1881

Med den større Frihed og Selvstændighed, som siden 1848 er bleven indført i alle vore Forhold, følge ganske naturligt større Forpligtelser for Statens Borgere. For den frie Forfatnings Indførelse var man under Absolutismen bleven saaledes vant til at Regjeringen sørgede for alting, at det i det højeste faldt en og anden ind at kritisere dens Foranstaltninger, men ingen tænkte paa selv at tage fat og gjøre noget, og der var saa at sige heller ingen Plads for saadan Selvvirksomhed. Siden 1848 er der i denne Henseende foregaaet store Forandringer hos os; mere og mere er den Bevidsthed trængt ind i Folket, at det er enhver Statsborgers Pligt at ofre sin Tid og sine Kræfter i hele Samfundets Tjeneste, forsaavidt det kan ske uden Tilfidesættelse af eller Skade for hans private Stilling og Virksomhed. Men uagtet der ganske vist er gjort store Fremmskridt i denne Retning, staa vi dog endnu kun ved Begyndelsen, der staaar faare meget tilbage at ønske og at gjøre; endnu er der altfor mange, som holde sig tilbage og saavidt muligt unddrage sig enhver Byrde, som Hensyn til det almindelige bedste maatte lægge paa dem; endnu er der altfor mange, hvis Synskreds er saa indskrænket, at de ikke formaa at hæve Blikket udover deres egen snevre Kreds og mene at have gjort nok, naar de passe deres egen Forretning, om denne end lader nok saa megen Tid og nok saa mange Kræfter tilbage til deres Raadighed. Enhver, der følger en lille Smule

med de offentlige Anliggender her i Kjøbenhavn, vil derfor snart se, at det er en temmelig indskrænket Kreds af Mænd, der udføre offentlige Tillsidshverv; deres Navne gaa igjen, saasnart et eller andet Foretagende skal sættes igang. Saasnart en Mand, der har Eyne til at udføre de ham betroede Hverv paa en tilfredsstillende Maade, tilbyder sin Tid og sine Kræfter i det offentliges Tjeneste, vil han ved enhver Lejlighed blive søgt, saa skal han være Medlem af Alverdens Kommissioner, deltage i Bestyrelsen af de mest forskjelligartede Foretagender og være med i alle mulige Komiteer og Foreninger; saaledes bliver den ene Byrde efter den anden lagt paa hans Skuldre, saa at Byrden ikke alene bliver uforholdsmæssig tung, men saa tung, at det synes ubegribeligt, at han kan bære den. Ja man har i Sandhed god Grund til at beundre saadanne Mænds Udholdenhed, der altid maa holde for, og det er ofte næsten ufatteligt, hvorledes de ved Siden deraf kunne besørge deres egne Anliggender. Der er intet Spørgsmaal om, at man paa alle Sider vilde være godt tjent med, at Arbejdet fordeltes noget mere ligeligt, saa det ikke altid var de samme Mænd, der maatte trække det store Læs. Mange gode Kræfter, som fortræffeligt kunne bruges i forskjellige Retninger, holde sig nu tilbage, og dog vilde mange ganske vist kunne finde større Tilfredsstillelse og Glæde ved at anvende noget af den Tid til almennyttige og velsignelsesrige Foretagender, som nu anvendes til de mange Nydelser, Udspreddelser og Forlystelser, hvortil vor Stad kun giver altfor rig Lejlighed, og hvori megen Tid og mange Kræfter i alle Samfunds-Klasser forodes. Men for at Arbejdet og Byrderne kunne blive noget mere ligelig fordelt, maa det i en ganske Grad end det endnu er Tilfældet blive indlysende for enhver Borger, at det er hans ligesemme

Pligt efter Evne at bidrage til det hele Samfunds Gavn, hvortil han hører, og give sin Skjerv baade af Tid og Kræfter til Fremme og Udvikling af alt hvad der kan tjene til det heles Lær.

Som en Sag, der i Særdeleshed maa ligge enhver Borger paa Hjerter, og til hvis Fremme og Udvikling alle paa forskjellig Maade kunne virke, uden at det behøver at være til Hindrer for deres øvrige Virksomhed, vil jeg her nævne den private Godgjørenhed, det private Understøttelsesvæsen eller det frivillige Fattigvæsen. Det er en Sag, som ganske vist har en langt større Betydning end mange, som ikke have tænkt alvorlig derover og kun have et ganske løseligt Begreb om vore Fattigforhold, ere tilbøielige til at tillægge den. At henlede Opmærksomheden derpaa og mulig klare Blikket derfor hos en og anden og derved vække Lysten til at tage fat derpaa, er Hensigten med de efterfølgende Blade.

Skjøndt jeg meget godt føler, hvor mangelfuld denne Behandling af Sagen er, og hvor langt fra den svarer til den Maade, hvorpaa jeg kunde ønske denne Sag bragt frem, har jeg dog ikke villet opsætte at komme frem med hvad jeg, oplært af den Erfaring, jeg har høstet under adskillige Aars Sysslen med denne Sag, kan have at sige derom og beder den vellige Læser undskyldte, om baade Fremstillingen og Anordningen af Stoffet kommer til at bære vel meget Præg af, at det er skrevet i Stumper og Stykker, saaledes som min knap tilmaalte Tid tillod det, saa det ikke engang er bleven saa godt, som det kunde være bleven, naar der var undt mig mere Ro og Tid til Arbejdet; — om end det villigt skal indrømmes, at det endda vilde være daarligt nok. Vil nogen spørge, hvorledes jeg efter en saadan Indrømmelse alligevel kan føle Trang til at udtale mig offentlig om dette Anlig-

gende, da er Svaret dette: næstefter den varme Interesse, jeg føler derfor, har det sin Grund i den Velvillie og Anerkjendelse, som Christianshavns Understøttelsesforening har mødt fra mange Sider og den Stilling, hvori jeg som en af dens Stiftere og nu i 3 Aar dens Formand staar til denne Forening. Derved har jeg haft god Lejlighed til at indsamle Erfaring angaaende de fattiges Forhold og Vilkaar og angaaende den bedste Maade at komme dem tilhjælp paa. Her paa Christianshavn ere Fattigforholdene af den Natur, at der deri ligger en meget stærk Opfordring til at gjøre noget for at afhjælpe Nøden og søge at hindre den totale Ødelæggelse og Elendighed, hvori mange uden Understøttelse maatte synke. Deri ligger Grunden til Stiftelsen af Christianshavns Understøttelsesforening; den er saa at sige opstaaet og voxt frem af sig selv ved Forholdenes Magt, og netop dette, at den har sin naturlige Grund i Forholdene og ikke ved kunstige Midler er fremkaldt og vedligeholdt, kan anføres som Grunden til at den har kunnet føre et sundt og friskt Liv, der Gud være lovet hidtil bestandig er bleven kraftigere og fyldigere, saa det tør haabes, at den allerede har udrettet lidt og fremdeles vil kunne udrette mere godt. Som et enkelt Exempel paa, hvorledes det er Fattigforholdene selv, der have fremkaldt Understøttelsesforeningen maa følgende staa her. Min Indtrædelse i Embedet som Præst i Vor Frelzers Menighed paa Christianshavn for 6 Aar siden var et Besøg hos en fattig Kone, som jeg blev kaldet til. Hun laa i Barselseng med sit 6te Barn, og samtidig med, at hun blev forløst, tog Manden sig selv af Dage af Fortvivlelse, fordi han ingen Udvej saa til at ernære saa stor en Familie. Her behøves ikke et eneste Ord for at paavise, hvor stor Opfordring der i en saadan Begivenhed laa til alvorligt at tage Fattigfor-

holdene under Overveielse og forsøge at gjøre noget for at imødegaa saa megen timelig og aandelig Nød. Dette er kun et enkelt Exempel, og om der end ikke kan anføres mange saa talende, saa kan der dog let anføres mange, der raabe højt nok og paa den klareste Maade lægge for Dagen, hvor nødvendigt det er, at den frivillige Godgjørenhed ikke alene tager sig af Nøden, men gjør det saaledes, at der kommer en saadan Orden deri, at Kræfterne ikke spredes og spildes, men samles og organiseres, saa at de virkelig kunne udrette noget imod den Armod og Elendighed, som er meget stor allerede og utvivlsomt vil blive endnu meget større og forfærdeligere, naar den ikke paa enhver mulig Maade bekæmpes. Dertil bør enhver række Haanden, og jeg vilde gjerne, at disse Blade skulde være en saadan lille Haandsrækning.

Statistiske Oplysninger vise tilstrækkeligt, i hvilken forbavsende Grad Fattigdommen trods de i mange Henseender lykkelige Forhold, hvorunder vi leve, tiltager Aar for Aar. Det er saaledes klart, at de Foranstaltninger, som hidtil ere tagne dermod, langt fra ere tilstrækkelige og ikke formaa at sætte Dæmning for den stærke Strøm, der truer med i sin ødelæggende Fart ikke alene at nedrive de hidtil oprejste Dæmninger, men at udbrede sig til alle Sider og rive med sig mange Bygninger, som man ansaa for faste og sikke imod enhver Fare. Saaledes er den vorende Fattigdom en Fare for det hele Samfund, et Onde, som truer med at forstyrre mange Forhold. Jeg skal blot anføre den ene Kjendsgjerning, at Fattigskatten i Kjøbenhavn for 1867 allerede havde

naaet den uhyre Højde af 522,000 Rbd. og at Budgettet for indeværende Aar lyder paa ikke mindre end henved 630,000 Rbd. Behøves der mere end disse to veltalende Tal for at vise, hvor stor Faren er, til hvilken forfærdelig Højde Fattigskatten truer med at stige? — hvor er vel Grændsen? — Og kan der saa med en saadan Fattigskat, der allerede er byrdefuld nok og truer med at blive utaaalelig, udrettes saa meget, at Fattigdommen virkelig bliver bekæmpet, at Nøden virkelig bliver afhjulpen, eller at der i alt Fald saa er sørget for, at de Laster og den dybe Fordærvelse, som voxer saa frodigt frem paa Nødens og Armodens Jordbund, i det mindste holdes saaledes inden sine egne Grændser, at deraf ingen Fare kan true det hele Samfund? Dersom disse Spørgsmaal kunde besvares med et ubetinget Ja, saa kunde man vel slaa sig til Rø med, at Kjøbenhavns Kommune er rig nok til at udrede den høje Fattigskat, selv om den skulde blive endnu betydelig højere. Men det er ikke vanskeligt at vise, at dette ingenlunde er Tilfældet, at der trods den uhyre store Fattigskat er saa megen Nød tilbage, der kan og bør afhjælpes, at det maa skære en i Hjertet at være Vidne dertil, og at der i Armodens Elendighed udvikler sig saa mange Spirer til Laster og Fordærvelse, at deraf kommer en bitter Høst for det hele Samfund. I de Aar, jeg har været Præst paa Christianshavn, har min Embedsgjerning ført mig i Forhold til mange fattige, og jeg har overhovedet færdedes saa meget mellem de fattige, at jeg i denne Henseende kan tale med af Erfaring, og denne Erfaring lærer mig, at der er meget, saare meget at gøre.

Angaaende Fattigforholdene maa det iøvrigt være nok at henvise til „Meddelelser om Christianshavns Understøttelsesforening“ og „Om de fattiges Billaar paa Christianshavn“

udgivne af Christianshavns Understøttelsesforenings Bestyrelse, samt til den af Pastor Mund nylig udgivne Bog „Om Fattigdommen i Kjøbenhavn“, der giver en tro og levende Skilbring af disse Forhold tilligemed en Undersøgelse af Grundene til den megen Nød og Elendighed. Ligeledes vil man faa et klart men sørgeligt Indblik i mange af disse Forhold ved at gjenneulæse den Betænkning, som er udgivet af det af Borgerrepræsentationen nedsatte Udvalg til at gjøre Forslag til en Omorganisation af Fattigvæsenet.

Saa bliver Spørgsmaalet: hvad kan der gøres for at raade Bod paa den Ulykke, paa det Fattigonde, man faaledes har faaet Indblik i? eller er den maaſke intet at gjøre? Maa man med Hænderne i Skjodet ſlaa ſig til No og lade Fattigſkatten vore og Armoden med den, lade Fattigforholdene udvifle ſig til et beſtandigt voxende og mere og mere Ulykke bringende Onde, indtil det voxer alle Forhold over Hovedet og bringer Fordærvelfe over det hele Samfund? Skal man lade Magiſtratens 3die Afdeling om, hvorledes den vil komme ud af det med de fattige, glad ved at man dog med Guds Hjælp kan ſlaa ſig igjennem og undgaa at have noget med nævnte Afdeling at gjøre? Nej og atter nej! Vel kan man friſtes til at kalde vore Fattigforhold fortvovlede — ſom de nylig i Dagspreſſen ere kaldte — og de ville viſſelig blive mere og mere fortvovlede, derſom vi ville blive ſtaaende paa det Standpunkt, hvorpaa vi i Almindelighed ſtode før 1848 og blot ſe til og med forſlagte Arme kritiſere Autoriteternes Foranſtaltninger uden ſelv at tage Haand i og virke med. Men har man nogen Tillid til, at den rette Aand findes hos Kjøbenhavns Borgere, og at den kan vækſe og kaldes tillive, om den end paa nogle Steder ſover, ſaa vil man finde, at vore Fattigforhold ikke ere mere for-

tvivlede, end at de lade sig udvikle og føre til et Standpunkt, der er langt bedre og meget lysere end det, hvorpaa de nu staa. Men saa maa der rigtignok tages fat paa Sagen, alvorligt og kraftigt, med Ihærdighed og Taalmodighed, ikke blot af enkelte, men af mange, ja af alle. Skal det blive til noget, maa det ikke overlades til de enkelte Mænd at trække Læset, som saa ofte have maattet trække det alene, saa maa alle tage Haand i med. Her er Plads til alle, de kunne enten paa den ene eller anden Maade hjælpe til at fremme Sagen, og den har Betydning nok for alle, saa at ingen bør holde sig tilbage. Der er mange glædelige Tegn til at Bevidstheden om, hvad Betydning Ordningen af den private Godgjørenhed har, er begyndt at vaagne hos Folk her i Kjøbenhavn. Derpaa kan meget bygges; naar denne Bevidsthed bliver almindelig og trænger igjennem, saa at alle saa det rette Syn for Sagen og derved Lyft til at være med, saa er der Haab om, at noget kan udrettes.

Uden Støtte af et organiseret frivilligt Fattigvæsen vil det almindelige Fattigvæsen vistnok ikke kunne magte Fattigholdene, hvor godt det end ordnes og styres, hvorimod det forhaabentlig vil være muligt, naar den private Godgjørenhed, samlet og ordnet paa en tilfredsstillende Maade, gaar Haand i Haand med det.

Der maa nødvendigvis saa vidt muligt drages Grændse mellem saadanne Trængende, som ikke ville hjælpe sig selv og derfor ikke staa til at redde, og saadanne, som lade sig rejse, fordi de baade kunne og gjerne ville hjælpe til selv, medens de dog ikke kunne rejse sig uden Understøttelse eller uden Understøttelse undgaa at synke. Med andre Ord, der maa skjelnes mellem Broden og Ulykken. Den første Slags trængende maa ubetinget henvises til det almindelige Fattigvæsen,

der er i Besiddelse af den fornødne Politimyndighed til at tvinge de doovne og gjenstridige, der hellere ville tigge end arbejde. Grundlovens § 84 siger: „Den, der ikke selv kan ernære sig eller sine, og hvis Forsørgelse ikke paaligger nogen anden, er berettiget til at erholde Hjælp af det offentlige, dog mod at underkaste sig de Forpligtelser, som Lovene herom paabyde.“ For at den saaledes aabnede og grundlovmæssig fatte Afgang til at faa offentlig Understøttelse ikke skal blive altfor let og indbydende og Tilstrømningen derved altfor stor, er det indlysende, at der maa sættes visse indskrænkende og hemmende Bestemmelser, og at navnlig de, der ty til det offentlige Fattigvæsen maa tabe deres Selvstændighed og med Opgivelse af en Del af deres Frihed ganske underkaste sig Fattigvæsenets Myndighed. Derfor har det at give sig ind under det almindelige Fattigvæsen noget afstrækkende ved sig, som det ogsaa bør have, saa at ingen ærefjær og stræbsom Mand griber til at bruge den ham i Grundloven hjemlede Ret til at nyde offentlig Understøttelse, uden at han tvinges af den alleryderste Nød. Saaledes bør det være. Men naar saa at sige alle trængende skæres over en Kam og hjælpes paa samme Maade, kan det vanskeligt undgaas, at Selvfølelsen og Selvagtelsen svækkes, hvilket naturligvis i høj Grad er demoraliserende. Det vil mindre og mindre blive anset for en Skam at falde det offentlige til Byrde, Følelsen af det hæderlige i at kunne hjælpe sig selv bliver svækket og Anstrengelsen for at holde sig oppe som Følge deraf mindre. Allerede nu er der mange, som med fornuftig Økonomi og nogen alvorlig Anstrengelse godt kunne hjælpe sig selv, der, naar Noden nærmer sig og staar for Døren, strax gribe til den Udvej som den nemmeste at søge Understøttelse af Fattigvæsenet. Gjøres der ikke nogen Forandring i det almindelige

Fattigvæsens Organisation, hvorved Undersøgelsen bliver langt frappere og Afdgangen mindre let, saa vil dette blive mere og mere almindeligt og dermed ogsaa Demoralisationen almindelig. „Min Nabo eller Gjenbo, som er „under Directionen“ — saaledes er der mange, der tænke — har det meget bedre end jeg; han har ikke større Familie, har ligesaa stor Fortjeneste, og saa faar han baade Brødhjælp og Huslejhjælp; hvorfor skal jeg da gjøre mig Livet saa surt, naar jeg kan gaa meget nemmere til det?“ — og saa er det ingen vanskelig Sag at blive indstillet af Forstanderen til at faa Hjælp, der da heller ikke bliver negtet. Den Sag er snart bragt i Orden; men med det samme er en hel Del Selvfølelse og Selvagtelse og dermed en hel Del sand Dygtighed og Lyst til at anstrenge sig gaaet tabt; med det samme er der gjort et sørgeligt Skridt nedad, et Skridt henimod det Maal at gjøre Livet til en Nydelse, saa det, der er Livets evige Maal, tages af Sigte i Bestræbelsen efter blot at gjøre sig Livets Gjerning saa let som mulig. Det kan vistnok synes underligt under saadanne Forhold at tale om at ville gjøre Livet til en Nydelse, men ikke desmindre er det sandt, denne Stræben findes ligesaa fuldt i de allerlaveste som i de allerhøjeste Forhold. Skridtet koster saa lidt og gøres derfor af saa mange, derfor saa mange Interimshjælp og gjøre saa let det næste Skridt og blive faste Almisfelemmer, skjøndt de aldrig burde være komne i Berøring med Fattigvæsenet, om de end en enkelt Gang paa Grund af et eller andet tilstødende Uheld kunde have haft en lille Haandskræning behov. Hvad skal man sige dertil, at en Mand med henvend 2000 Rdl. i Sparekassen ikke alene søger fri Læge, Medicin og Hospital i Sygdomstilfælde, men endog tager Brødhjælp af Fattigvæsenet, og at der er dem, der med en

ugentlig Fortjeneste af 10 a 12 Rdl. ty til Fattigvæsenet. Naar det er en Kjendsgjerning, at der er grumme mange, der med gode Indtægter alligevel tilsnuige sig Fattigvæsenets Hjælp, naturligvis med Fortielse af deres virkelige Indtægter, er det saa for meget sagt, at der er Fare for, at Fattigforholdene kunne udvikle sig saaledes, at Selvagtelse og Lyst til at hjælpe sig selv paa den sørgeligste Maade nedbrydes hos den arbejdende Befolkning til stor Skade for det hele Samfund? Er det saa ikke paa Tide, at der gjøres noget for at standse en saadan Demoralisation og rejse og styrke den rette Selvfølelse og Selvagtelse, der staar Fare for at svækkes og gaa tabt? Er det ikke Synd at lade den hæderlige Arbejder, der kun nodig og kun tvungen af den yderste Nød bekvemmer sig til at benytte den ham i Grundloven hjemlede Ret til at ty til det offentlige Fattigvæsen, blive behandlet paa samme Maade som den doovne, lade, driftsældige og udsvævende Arbejdsmand, der gjerne strækker Haanden ud efter en Almisse, medens han kun nodig underkaster sig et alvorligt Arbejdes Anstrengelse? Bør man ikke gjøre alt muligt for at hjælpe den første til at staa paa egne Ben, medens der for den sidste Vedkommende ikke er noget andet eller bedre at gjøre end at sætte ham ind i en Tvangsarbejdsanstalt og tvinge ham til at arbejde for sit Underhold? Alle de, der ikke kunne rejses, men ere sunkne saa dybt, at de endog ere blevene saa flovede, at de ikke sætte Pris paa at komme op af Snavset og slet ingen Anstrengelse ville gjøre derfor, bør overlades til det almindelige Fattigvæsen. Det var vistnok ønskeligt om dette udelukkende kunde have med den Slags trængende at gjøre; det vilde da kunne udrette noget alvorligt, holde den slette Befolkning i Tomme, sørge for de under saadanne sørgelige og fordærvende Omstændigheder op=

vørende Børns Opdragelse og saaledes hindre Proletariatets Vægt. Det var vistnok meget ønskeligt om derimod alle de, der gjerne ville hjælpe sig selv og i Gjerning vise det, men dog i forskellige Anledninger komme til at trænge til Hjælp, kunde overlades til den private Godgjørenhed. Men saaledes at drage Grænsen mellem de to Virksomheder lader sig naturligvis ikke gøre nu eller i den nærmeste Fremtid, og om det nogensinde lader sig helt gennemføre er vistnok et Spørgsmaal; men der er intet Spørgsmaal om, at det er godt at holde sig dette for Die som Maalet, hvorefter der skal stræbes; og at der ved en alvorlig Stræben derefter allerede kan vindes meget, er der heller intet Spørgsmaal om. For at dette kan ske, er det naturligvis aldeles nødvendigt, at den private Godgjørenhed organiseres saaledes, at der bliver et frivilligt Fattigvæsen, som med Kraft kan tage sig af de mange, der trods al Flid, Sparommelighed og Arbejdsomhed ere ude af Stand til uden nogen Understøttelse at underholde sig selv og deres Familie.

Førend jeg gaar over til at behandle det Spørgsmaal, hvorledes et saadant frivilligt Fattigvæsen formentlig bør ordnes og hvilke Grundsætninger der bør følges, vil jeg anføre nogle af de Indvendinger, der almindeligst blive rejste imod hele Sagen og søge at imødegaa dem.

En temmelig almindelig Indvending, som man møder i denne Sag er, at den ikke vil have Bestandighed. Om den end kan bestaa og blomstre i nogle Aar — hedder det — saa vil den dog derefter falde hen og dø; det er kun enkelte Personer, der bære den og føre den frem; saalange de leve

og virke for den, vil den vel kunne holdes oppe; men naar de falde fra og andre komme i deres Sted, som ikke have den samme Kjerlighed til Sagen, vil den falde. Det er nu ganske vist ikke svært her at finde Analogier, som man kan henvise til; men jeg maa tilstaa, at hvorofte jeg end har mødt denne Indvending under forskjellige Former og Benævnelser, saa har den paa ingen Maade kunnet svække min Interesse for og Kjerlighed til Sagen eller mit Haab om at den kan føres frem til Betsignelse. Sæt endog i det værste Tilfælde, at de have Ret, der gjøre denne Indvending; lad være, at denne Sag virkelig taber sig og falder hen, naar de Mænd kaldes bort, som nu virke for den; lad være, at der med Tiden udvikler sig noget helt andet deraf, end vi nu tænke os. Alt dette, mener jeg, kunne vi ganske trostlig overlade til Vorherre og Fremtiden; vor Sag er det kun at bruge den Tid, som vi have, at arbejde, medens det er Dag. Det hører vistnok til de unyttige Betsymringer at angste sig for, hvad der i en fjern Fremtid vil komme ud af vore Bestræbelser i Nutiden. Hvad der gjelder hver enkelt: „Betsymrer Eder ikke for den anden Morgen; thi den Dag imorgen skal betsymre sig for sit eget; hver Dag har nok i sin Plage“ — det gjelder ogsaa for hele Slægten. For den enkelte er den bedste Maade at betrygge sin Fremtid og frigjøre sig for de trykkende og unyttige Betsymringer for den anden Morgen jo vistnok den, at bruge Dagen idag saa godt som muligt ved at arbejde med Flid og anvende med Sparommelighed og Husholderisshed hvad Fliden erhverver. Paa samme Maade forholder det sig med Slægten. Den nulevende Slægt kan derfor intet bedre gjøre end bruge sine Kræfter med Flid for at fremme og udvikle alt, hvad godt Tiden fører med sig, og søge at løse Tidens Opgaver og Spørgsmaal saaledes som

Tiden fører dem frem. Derfor skal det ikke i mindste Maade afficere os, om vi end maatte frygte for, at det vi arbejde for ikke vil være i lang Tid eller blive bestaaende igjennem mange Slægtled, men være glade ved, om Gud vil give os Velsignelse til at virke noget for den nulevende og opvoksende Slægt. Der gives saa ofte menneskelige Foretagender og Bestemmelser et Stempel, som betegner, at de skulde gjælde for Evigheden, men denne Evighed bliver undertiden faare fort; det hører slet ikke til Sjeldenhederne, at et Menneske kan opleve at se baade Begyndelse og Ende paa en saadan Evighed. Hvad, om til en Forandring det, der ikke giver sig ud for andet eller mere end at være et Foretagende af og for den nulevende Slægt, fik Velsignelse til at bestaa og virke fra Slægt til Slægt i mange Slægtled. Umuligt er det i alt Fald ikke. Kunne vi i vor Tid gjøre noget til at dæmme for og om end ikke standse Fattigdommens brede og ødelæggende Strøm, saa dog noget sagtne dens stærke, rivende Fart, saa kunne vi trostigt overlade til vore Born og de kommende Slægter at tage de Forholdsregler, der i deres Tid maa anses for de bedste. I hvert Fald ville vi snarest kunne have Haab om, at vore Born ville blive dygtige til med Alvor at udføre deres Gjerning og udrette noget, naar vi selv søge at give dem Exemplet ved at gjøre hvad vi kunne.

I Forbindelse med den nu nævnte Indvending staar en anden, som hentes fra Sagens Bigtighed og lyder saaledes: Netop fordi det er en stor Sag af megen Betydning, tro vi, at det ikke er Tid at tage fat paa den nu; mislykkes Forsøget, saa vil det være meget værre, end om det ikke var gjort. Dertil vil jeg svare først dette: Sagen er vel i en vis Henseende ny, forsaavidt nemlig som den ikke har været ført frem paa denne Maade før, men ikke desmindre er det dog egent-

lig en gammel Sag og slet ikke uforberedt. Allerede for mange Aar siden har den været drøftet i Pressen, i hvilken Henseende jeg kan henvise til „Fædrelandet“, i hvis tidligere Aargange, der allerede for en Snæs Aar siden findes adskillige Artikler angaaende den private Godgjørenhed og den Maade, hvorpaa den burde ordnes. Allerede da følte Trangen til Organisation og Centralisation meget stærkt. *) Men det maa rigtignok beklages, at Tiden siden den frie Forfatnings Indførelse har været saa meget optaget af de politiske Forhold og Begivenheder, at mange andre vigtige Spørgsmaal ere blevne trængte tilbage og deriblandt ogsaa dette.

Dernæst skal jeg gjøre opmærksom paa, at det kun er hvad der allerede er tilstede, der søges ordnet paa en hensigtsmæssig Maade. Der fordres jo egentlig ikke, at der skal gives mere, men kun at der skal gives paa en anden, bedre og hensigtsmæssigere Maade. Fejlen er jo egentlig ikke, at der ikke er Godgjørenhed nok — den kjøbenhavnske Godgjørenhed er tit nok rost, vistnok ofte for meget — men Fejlen er, at der saa ofte gives uden Forstand, saa at Gaverne meget ofte slet ikke komme der, hvor de kunde gjøre Gavn. Mindre Orden end der hidtil har været i disse Forhold, kan ikke godt tænkes, og naar det maa erkjendes, at Orden er af den allerførste Betydning i alle menneffelige Foretagender og

*) I „Fædrelandet“ 1845 Nr. 20, 25 og 26 findes nogle læseverdige „Bemærkninger om de fattige“ af Pastor H. C. Bisby; Nr. 20, 32 og 47 et Forslag af Pastor Raffard til at stifte et Selskab: „De fattiges Venner“; Nr. 20, 43 en anonym Artikel om det samme; 1846 Nr. 65 en nærmere skitseret Plan af Pastor L. H. Schmidt; 1847 Nr. 26 en Artikel af Pastor Bisby. Se ligeledes „Fædrelandet“ 1856 to Artikler 1ste og 2den Febr. Folkebladet 1846 Nr. 41 har ogsaa en herhen hørende Artikel af P.

en Betingelse for at de kunne lykkes, saa maa det ogsaa indrømmes, at saadan en Uorden, som nu hersker i Godgjørigheden, maa virke hemmende og forstyrrende. Først gives en stor Sum Penge ud, der mest falde i Hænderne paa de ublueste og frækste Tiggere og kun for en meget ringe Del komme paa saadanne Steder, hvor det kan være til virkelig Gavn, og naar det en enkelt Gang sker, er det aldeles tilfældigt. Dernæst er der en stor Mængde velgjørende Foreninger og Selskaber med forffjellige Formaal, der virke aldeles uafhængig af hinanden og uden gjensidig at vide, hvem de antage sig og i hvilken Grad. Skjøndt de fleste af dem vistnok ere byggede paa den rigtige Grundsætning, at personlig Undersøgelse maa gaa forud for Hjælpen, kunne de dog ikke komme til at virke med tilbørlig Kraft, da Kræfterne svækkes derved, at Virksomheden er udbredt over hele Byen, hvorved Undersøgelsen i høj Grad bliver vanskeliggjort og umuligt kan anstilles saa nøjagtig af den, som er fremmed paa Stedet, som af den, der ved idelig at færdes paa det samme Sted bliver nøje bekendt med alle de derværende Forhold, som kunne komme i Betragtning og tjene til Oplysning. Endelig er der en stor Mængde Legater og Stiftelser, hvis Bestyrelser med den allerstørste Samvittighedsfuldhed have ondt ved at træffe et nogenlunde rigtigt Valg mellem den store Masse Ansøgninger og maa i Reglen lade sig nøje med de Oplysninger, vedkommende Ansøger selv giver, og medfølgende Attestier og Anbefalinger, uden at der i Almindelighed bliver Tale om personlig Undersøgelse. Allerede et flygtigt Blik paa disse Forhold lader Savnet af Organisation træde tydelig frem. Dette Savn er saa almindelig anerkjendt og følt, at det vistnok maa anses for at være i høj Grad betimeligt at gjøre et alvorligt Forsøg paa at afhjælpe det. Skulde For-

søget imod Forventning mislykkes, vil Tilstanden derved paa ingen Maade blive værre; vi ville i værste Fald vende tilbage til det Chaos, hvori vi nu befinde os, og det skal gjerne indrømmes, at det vilde være i høj Grad beklageligt og sørgeligt.

Endnu en Indvending skal jeg nævne, som ofte gjøres, nemlig denne, at den megen Anstrengelse og Umage der gjøres for at skaffe de trængende Understøttelse og Hjælp, de mange Foreninger, som danne sig i dette Siemed, let kunne bidrage til at nære Dovenskab, Sløvhed og Ligegyldighed og saaledes slappe og svække i Stedet for at nære og styrke Ensten og Eenen til Selvhjælp, idet den dovnre Arbejder, ved at se hvad der gjøres for at hjælpe de trængende, let bliver end mere ligegyldig og i Tillid til, at der er nok nogen, der vil hjælpe, naar Nøden kommer, hverken alvorlig anstrenger sine Kræfter for at fortjene noget eller gør hvad der staar i hans Magt for at betrygge Fremtiden ved at spare paa sin Fortjeneste. Saaledes, siger man, ville Understøttelsesforeningerne arbejde sig selv imod. Denne Indvending har ganske vist ikke saa lidt at sige, og paa Grund af den er der heller ikke saa Arbejdsherrer, som holde sig tilbage og betragte hele denne Sag med mistroiske Blikke, især saadanne, som selv have arbejdet sig op og derfor vide at sætte tilbørlig Pris paa Arbejdsomhed, Flid og Sparommelighed og have aabent Dje for, at det kun er derved, at Arbejderen kan hjælpes op; at den egentlige og væsentligste Hjælp skal komme indenfra og ikke udenfra. Denne Indvending har i mine Djne saa meget at sige, at det er især den, der næsten har gjort det til en Nødvendighed for mig at gribe Pennen og gøre hvad der staar i min Magt for at gjendrive den og saa hine Arbejdsherrer med, der høre til dem, hvis Medvirkning jeg i denne

Sag allernødigt vil undvære. Men denne Indvending imødegaaes allerbedst ved den Maade, hvorpaa Understøttelsesforeningerne virke, og jeg har det Haab, at den, der har Taalmodighed til at følge mig gennem disse Blade og vil medvirke til Understøttelsesforeningers Oprettelse, der virke efter de deri udtalte Tanker og Grundsætninger, ikke længere vil gjøre den nævnte Indvending. Det, som det efter min Mening især kommer an paa, er, at Understøttelsesforeningerne strax fra første Færd tage skarpt Sigte paa og altid holde sig for Øje, at den hele Virksomhed skal gaa ud paa at styrke og rejse den sande Selvfølelse og Selvpagtelse ved at styrke og nære baade Lusten og Evnen til Selverhverv og modarbejde den fordærvelige Lædighed og Egegnuldighed, den Slaphed og Sløvhed, som uden Selvans strengelse forlader sig paa, at Hjælpen kommer nok, naar først Nøden er der, uden at betænke alvorligt, hvad der kan og bør gøres for at afværge og undgaa Nøden. At Understøttelsesforeningerne kunne blive meget virksomme Midler til at bringe Folk til at gjøre hvad de kunne, naar de blive ordnede og indrettede saaledes, at de kunne virke paa den rette Maade, haaber jeg at det skal lykkes mig at paavise.

Der er naturligvis endnu adskillige andre Indvendinger der gøres, hvoraf i det mindste nogle i det følgende skulle blive besvarede, hvorfor de ikke udtrykkelig fremdrages paa dette Sted.

Efterat have dvælet ved disse Indvendinger vil jeg, idet jeg gaar over til Betragtningen af, hvorledes det frivillige Understøttelsesvæsen bør ordnes, og hvilke Grundsætninger der bør følges, først nævne Forholdet til det almindelige Fattigvæsen.

Da disse to Virksomheder berøre hinanden og uden Tvivl bør staa i Betydningssammenhæng med hinanden og gaa Haand i Haand, kunde der vel være Anledning til at paavise i Grundtrækkene, hvorledes det almindelige Fattigvæsen formentlig burde være ordnet. *) Men til at anstille en saadan Undersøgelse tiltror jeg mig ingenlunde Dygtighed, ligesom jeg ogsaa mangler den fornødne Kundskab om mange dertil hørende Forhold, hvorfor jeg vil indskrænke mig til at henvise til Borgerrepræsentanternes Udvalgs Betænkning, med hvilken jeg paa mange Punkter kan samstemme, især i dens Udtalelse om det frivillige Fattigvæsen Pag. 110—119, hvoraf jeg tillader mig at anføre følgende: „Kun de Individider, der ved egen Skyld ere ude af Stand til at ernære sig selv, bør forsynes af det offentlige Fattigvæsen, hvorimod alle, som ved Sygdom, Alderdom, forbigaaende Arbejdsløshed (?) og andre tilfældige Omstændigheder ere blevene brodløse, bør støttes ved Midler, der ikke vedkomme det offentlige og ikke anvise dem nogen exceptionel Stilling blandt deres Medborgere.“ „Der maa bestaa et saadant Forhold mellem det tvungne og det frivillige Fattigvæsen, at hint kan henvise Individider, der falde ind under Begrebet „værdige trængende“, til dette, og at det frivillige Fattigvæsens Anmodninger til det offentlige imødekommes med den samme Tillid, hvormed de blive fremsatte. Det offentlige og det frivillige Fattigvæsen skulde ikke have nogen Hjemmelighed for hinanden. De maa betragte hinanden som Virksom-

*) Om Fattigvæsenets Historie i Danmark giver Cand. theol. H. C. D. Müller mange meget interessante Oplysninger i sit Bærk „Om Stat og Kirke“; hvad Fattigvæsenet i Almindelighed angaar, 1ste Del, 2den Afdel. Pag. 34—41, og hvad det kjøbenhavnske Fattigvæsen i Særdeleshed angaar Pag. 41—59. Fattigvæsenets allerførste Udvikling er meddeelt samme Sted Pag. 24—26.

heder, der ikke kunne undvære hinanden, uden at hver af dem vil savne sin naturlige Begrændsning og sit nødvendige Supplement. Den offentlige og den private Fattigforsørgelse bør altsaa underholde en stadig gjensidig Forbindelse." Dette Afslut slutter Udvalget med følgende Forslag: „Saa snart den private Fattigforsørgelse er saaledes ordnet i Hovedstaden, at dens forskjellige Forgreninger, byggede paa forud bestemte Principer og Regler, virke gennem en fælles Overbestyrelse, skal der søges tilvejebragt en organisk Forbindelse mellem det offentlige og det private Fattigvæsen og en derpaa grundet stadig Samvirkelse mellem begge Institutioner."

Om hvorledes det frivillige Fattigvæsen bør ordnes tør jeg derimod ikke tilbageholde min Mening, ingenlunde som om jeg tiltroede mig Evner til at løse denne vanskelige Opgave. Langt fra! Netop derved, at jeg har haft en Del med denne Opgave at gøre, har jeg faaet Øje for dens Størrelse og Vanskelighed, og naar jeg har troet at burde tage Ordet, er det alene paa Grund af, at der ikke er mange, som i længere Tid have været beskæftigede alvorligt med Løsningen af denne Opgave, og det gjøres haardt fornødent, at den bliver belyst fra forskjellige Sider og drøftet af forskellige. Langt vægtigere Stemmer haaber jeg ville ogsaa lade sig høre.

For at det frivillige Fattigvæsen kan have sit Omraade klart og bestemt begrænset, bør det holdes saaledes ude fra det offentlige Fattigvæsen, at det ikke understøtter dem, som faa Hjælp af hint. Kun derved, at den ene af disse to Virksomheder viser hen til den anden og at de gjensidig meddele hinanden al mulig Oplysning, ville de i Sandhed kunne gaa Haand i Haand; men ikke ved at understøtte begge paa et og samme Sted, hvorved deres Virksomhed og Maalet for dem forplumres. Holdes de ikke ud fra hinanden, vil den private

Godgjørenhed meget let synke ned og tabe sit Maal at styrke og have Mod, Lykt og Evne til Selverhverv af Sigte. I de nuværende Forhold, hvorunder vistnok mange faa Hjælp af det offentlige Fattigvæsen, som burde overlades den private Virksomhed, ligger der ganske vist en Opfordring til at antage sig dem, som faa Interimshjælp. Men i de enkelte Tilfælde, hvor en nøje Undersøgelse klart viser, at en Familie, der faar Interimshjælp, i en fortrinlig Grad er værdig til at komme under den private Understøttelses Forsorg, bør Foreningerne dog uden Tvivl foretrække at løse en saadan Familie ud af sit Forhold til Fattigvæsenet, fremfor at nøjes med at søge lidt Hjælp til Fattigvæsenets Hjælp. Den Byrde, som Understøttelsesforeningerne saaledes paatage sig, opvejes fuldkomment derved, at den private Understøttelse følger sit Princip. Naar dette kommer til den rette Aerkjendelse, vil Udgiften vistnok mer end dækkes ved rigeligere Indtægt. Naar det nemlig først kommer til Skatteydernes Bevidsthed, af hvis Lomme i ethvert Tilfælde Udgiften maa komme, at den Maade, hvorpaa Understøttelsesforeningerne hjælpe, er den billigste, ville de vistnok findes villige til at yde tilstrækkelige Bidrag. Ved de nøjagtige Undersøgelser, som Understøttelsesforeningerne ville være i Stand til at lade foretage ved de mange personlige Kræfter, som maa antages at staa til deres Raadighed, ville de have det i deres Magt i det mindste nogenlunde at afpasse Hjælpen efter Trangen, og det er indlysende at dette er den billigste Maade at hjælpe paa, at der hverken gives mere eller mindre end der netop gøres behov. Det bliver altsaa til Fordel for Skatteyderne, hvergang en Familie udløses af sit Forhold til Fattigvæsenet. Men selv om det ikke for Principets Skyld var rigtigt at indskrænke den private Godgjørenhed til dem, som ikke faa Hjælp af Fattigvæsenet hverken fast Almisse eller Interims-

hjælp, saa vilde det dog af praktiske Hensyn være nødvendigt i det mindste i Virksomhedens Begyndelse. De, der nyde Hjælp af Fattigvæsenet vilde naturligtvis anse sig selv som dem, der især maatte komme i Betragtning, naar Talen er om Hjælp, de vilde alle melde sig, hvorved Arbejdet vilde blive uoverkommeligt og overvældende for de nye Kræfter; Underføgelserne vilde ikke kunne blive foretagne med fornøden Ro og Nøjagtighed, saa at Virksomheden stod Fare for fra første Færd at blive forkvælet til ubodelig Skade for dens hele Udvikling og Fremgang. Derimod synes der under de nuværende Forhold ikke at være tilstrækkelig Grund til at gjøre Indskrænkningen saa stor, at ogsaa de, der saa fri Læge, Medicin og Hospital udelukkes, hvorfor Sygehjælp bør undtages fra den Fattighjælp, som udelukker fra Understøttelse af det frivillige Fattigvæsen.

For at den private Godgjørenhed kan blive ordnet, er det allerførst fornødent, at Kjøbenhavn med Hensyn dertil bliver inddelt i visse Distrikter, hver med sin Understøttelsesforening under egen Bestyrelse, der have at varetage Sagen og antage sig de trængende, der bør komme i Betragtning inden Foreningens Omraade. For at Understøttelsesagen i det hele kan blive ledet efter de samme Hovedprinciper, og for at der kan være en sand og levende Forbindelse imellem de enkelte Foreninger, bør disse igjen samles under en Fællesbestyrelse, bestaaende af Foreningernes Formænd eller andre dertil af Bestyrelserne valgte Mænd foruden mulig nogle flere paa anden Maade valgte. Dog bør hver Understøttelsesforening udgjøre et hele for sig med en vis Sælførelighed paa sit Omraade, saa at alle Understøttelsesager paa dette afgjøres, uden at Fælles-

bestyrelsen har noget dermed at gjøre. Hver Understøttelsesforenings Bestyrelse bør dele sig saaledes, at hver Bestyrer faar sin Kreds, og disse Kredse maa da igjen deles i smaa Undersøgelsesdistrikter, hver med sin Undersøger. Paa at sætte Sagen i Gang paa denne Maade har der i flere Aar været arbejdet fra flere Sider, og Christianshavns Understøttelsesforening maa betragtes som Forsøg paa at bidrage til Opgavens Løsning. Efterat denne Forening har virket i 3 Aar, tør jeg udtale det som min Overbevisning, der uden Tvivl deles af mange, som nøje have fulgt Foreningens Virksomhed og taget Del deri, at dette Forsøg giver godt Haab om, at Sagen vil kunne have Fremgang, og at der ad Frivillighedens Vej lader sig meget udrette i denne Henseende, ja, at det paa Grund af den store Mængde personlige Kræfter, der udfordres, alene kan lykkes ad Frivillighedens Vej at naa et godt Maal. Det paa Christianshavn givne Exempel er glædeligt bleven efterfulgt overalt i Byen, saa at der nu findes lignende Understøttelsesforeninger i alle Byens Sogne, der enten allerede ere i Virksomhed eller dog i Begreb med at træde i Virksomhed og for det meste ere rede til at træde sammen til en samlet Understøttelses Virksomhed for Kjøbenhavn.

Sogneinddelingen er bleven lagt til Grund, fordi det er den engang bestaaende bedst kjendte Inddeling, og desuden fandtes der i de fleste Sogne løsere eller fastere Foreninger med vældeligt Djemed, som kunde tjene til Grundlag for de nu oprettede Foreninger. Men i Sogneinddelingen ligger ingen Antydning af, at denne Sag skal betragtes og behandles udelukkende som en Menigheds Sag. Det er et almindeligt borgerligt Anliggende, der har saa stor Betydning for Kommunen, at ingen Kjøbenhavns Borger, til hvilket religiøst Samfund han end hører, bør betragte den som sig uvedkommende, men støtte den

efter bedste Eone. At Sagen som et humanit borgerligt Anliggende tillige har Betydning i christelig Henseende følger af sig selv paa Grund af den nøje Forbindelse, der er imellem det i Sandhed humane og det christelige, saa at Christendommen tager den sande Humanitet i sin Tjeneste, og denne er saavel en Forberedelse for som en Følge af hin. Derfor maa dette Foretagende ogsaa i Særdeleshed ligge Præsterne paa Hjerte; og da de ifølge deres Stilling baade have Lejlighed til at lære mange trængende at kjende og ville især føle sig kaldede til antage sig de fattige, tør man haabe, at de overalt ville være virksomme Medlemmer af Understøttelsesforeningerne, forsaavidt som deres Tid tillader dem det; hvorimod Sagens Betydning som et almindeligt borgerligt Anliggende mulig vilde blive mindre klar for mange, dersom Præsterne overalt traadte i Spidsen for Foreningerne, hvorfor det maa anses for ønskeligt, at Mænd i forskellige Livsstillinger ville indtræde i Bestyrelserne og navnlig ogsaa findes villige til at overtage Formandsposterne.

Det, der egentlig skal bære den hele Institution, er den personlige Medvirkning. Alt hviler paa den personlige Undersøgelse og den personlige Hjælp, der ydes de trængende med Bistand i Raad og Daad. Det gjælder i Særdeleshed om at komme til Kundskab om, hvor Understøttelsen kan komme til fuld Nytte og virkelig hjælpe den trængende op og støtte ham, til han kommer saa vidt, at han kan staa paa egne Ben og arbejde sig frem. Saalænge Foreningerne kun have faa Pengemidler at raade over, er det derfor at foretrække at samle Kræfterne paa færre Punkter og virke helt ud, hvor nogen antages og det ses, at der er noget at udrette, fremfor

at sprede Kræfterne ved vel at virke paa mange Steder, men intet Sted bringe Hjælpen i det rette fulde Maal. Kun naar der virkes saaledes, at Hjælpen paa ethvert Sted aspæsses efter Forholdene, og al den Hjælp, som maa anses for at være nødvendig og hensigtsmæssig, ydes, vil det kunne blive nogenlunde klart, hvad det er for et Maal, den frivillige Understøttelse har sat sig og hvad den formaar. Kun derved ville de, der virke personligt i Godgjørenhedens Tjeneste finde virkelig Tilfredsstillelse; kun derved vil Interessen kunne opvækkes og vedligeholdes hos de mange, som gjerne ville yde klækkelige Bidrag til at afhjælpe og forebygge Nød, naar de kunne have nogen Garanti for, at Pengene anvendes saaledes, at Nød virkelig bliver afhjulpen, men derimod kun føle liden Lust til at give Penge ud, naar de maa frygte for, at der ikke udrettes noget virkelig godt med dem. Blev der end givet ti Gange saa meget til de fattige, som der nu gives, men givet paa den samme Maade, som det nu almindeligt sker, saa at ingen Orden og intet Princip fulgtes, men det faldt i deres Hænder, som bedst forstaa at trænge sig frem og altid ere om sig for at faa noget og med stor Narvaagenhed spejde efter, om der synes at aabne sig nogen ny Kilde til at øse af, saa tør jeg ganske vist sige, at dermed vilde aldeles ingen Forandring til det bedre ske i de fattiges Kaar i det hele. Derimod vilde en saadan i høj Grad forøget, men aldeles planløs Godgjørenhed bringe Pantelaaner væsen, Forlystelses- og Udspreddelses-Steder, Dandsgeboder, Øltjældere, Beværtningslokaler og lignende til at florere endnu langt mere end det allerede nu er Tilfældet; Antallet af saadanne Steder, som tage altsom mange af de fattiges Penge og leve højt af dem, vilde vistnok tiltage betydeligt, og til saadanne Steder maatte Giverne især henvises, naar de vilde søge efter Frugten

af deres Gaver. Naar det derimod ved tilstrækkelige personlige Kræfter bevirkes, at Hjælpen kommer dem tilgode, som ville lade sig hjælpe og selv hjælpe til, og de tillige understøttes ved Opmuntring, Raad og Anvisning, vil der, uden at der gives en eneste Skilling mere end nu, kunne gøres meget til at forbedre de fattiges Naar og hindre deres hurtigfortjente Penge i saa hurtigt at gaa til Pantelaanerkontorer, Bævningslokaler og Forlystelsessteder, hvor de nu altfor hyppig have Grinde og tit blive hjemme, hvorimod Vejen vil anvises dem til Syge- og Begravelseskasser, til Sparekasser og lignende Steder, hvor de kunne bære Rente og bidrage til at give Arbejderen den styrkende, forædlende og frigjørende Følelse af at kunne hjælpe sig selv og arbejde sig frem og op.

Det kommer derfor i Særdeleshed an paa, hvorledes Undersøger=Gjerningen røgtes, hvor mange og hvor gode Kræfter der kan vindes dertil. At der behøves grumme mange personlige Kræfter er indlysende; mange saavel Kvinder som Mænd maa tilbyde deres Tjeneste, dersom det skal blive til noget. Thi hver Undersøger maa have sit eget bestemt Distrikt, som han (hun), hvad Trang og Fattigdom angaar, søger at tage sig af i enhver Henseende. Disse Undersøger=Distrikter maa være meget smaa, ellers ville Undersøgelserne ikke kunne blive saa nøjagtige og udtømmende, som det bør kræves; ellers ville Undersøgerne ikke kunne lære de trængendes Forhold tilstrækkeligt at kjende; ellers ville de ikke kunne træde i et saa nært og stadigt Forhold til dem, Foreningen tager sig af, at de kunne faa nogen rigtig gavnlig Indflydelse paa dem og blive kjendte af dem som deres sande Venner, til hvem de have Fortrolighed og til hvem de derfor gjerne henvende sig i deres forskellige Anliggender for at hente Raad og Bistand. I de fattige

Kvarterer vil ofte et eneste Hus være nok til at udgjøre et Undersøger-Distrikt og vil endda give Undersøgeren fuldt op at bestille, naar Undersørgjerningen skal gøres godt og forsvarligt, og der tages tilbørligt Hensyn til, at de Fordringer, der billigt kan stilles til Undersøgerens Tid, ikke bør være store. Naar Distriktet ikke er for stort, vil Undersøgeren ved jevnlig at besøge det inden lang Tid faa saadant Kjendskab til alle dets Beboere og Forhold, at han (hun) vil kunne have en begrundet Mening om, hvem der trænger til Hjælp og hos hvem der findes saadanne Forudsætninger, at Understøttelsen kan gøre virkelig Nytte — og hvor dette ikke er Tilfældet; ligeledes hvilken Tid der er den rette til at yde Hjælpen, samt paa hvilken Maade den helst maa ydes. Det vil naturligviis ikke lykkes ved det første eller andet Besøg at faa et klart Indblik i Forholdene eller faa at se, hvorledes den ydede Hjælp bliver brugt og hvad Virkning den gør; men naar Undersøgeren vedbliver at følge den eller de Familier, som han (hun) tager sig af, vil han (hun) efterhaanden lære det altsammen at kjende, saa han (hun) med temmelig Sikkerhed kan træffe det rette i at bestemme hvor Understøttelsen bør vedblive og hvor den bør ophøre. Kun ved jevnlig at færdes mellem de fattige og lægge Mærke til den store Forskjel, som findes imellem dem og lære af dem selv, hvad de kunne komme ud af det med, og hvorledes de kunne komme ud af det med saa lidt, vil man kunne komme til en saadan Forstaaelse af disse Forhold, at man kan virke til Gavn i dem og paa dem; hvorimod den, der fra en højere og heldigere Stilling kommer med Forudsætninger fra sit eget Hjem og de Forhold, hvori han er vant til at bevæge sig og kun ganske løseligt har lært de fattige at kjende, aldeles ikke vil være i Stand til at bedømme, hvad en fattig Familie kan leve af og hvad der kan

og bør fordres af den. Han vil være tilbøjelig til at finde Nød og Trang til Understøttelse overalt; og naar han saaledes lader sig narre til at yde Hjælp, hvor den i Grunden slet ikke var fornøden, vil det være saa langt fra, at han i Sandhed hjælper de fattige, at han tværtimod ved sin utidige Godgjørenhed gjør dem Skade; og det er ligeledes langt fra at han dermed vil vinde dem, de blive meget snarere bestandig mere paastrængende og spotte paa samme Tid hans Godtroenhed. Den første Gang en Undersøger gaar til sin Gjerning vil han, om han end iforvejen er vel instrueret, let lade sig narre, allerede anden og tredie Gång sker det mindre let, og naar han har faaet nogen Tids Ovelse og lært de ejendommelige Forhold i sit Distrikt at kjende, vil han snart vide at komme efter Sandheden og ikke lade sig narre; først da vil han kunne have rigtig Glæde og Tilfredsstillelse af sin Gjerning.

Har du Nyst, kjære Læser, at følge med, saa skal jeg strax føre dig ind i et Par fattige Familiers Hjem, hvor Forskjellen er iøjnefaldende, saa at det snart vil vise sig, hvor der bør ydes Hjælp og hvor ikke. Du maa undskylde, at det er en hæslig mørk Trappe jeg fører dig op ad og at dens Trin ere temmelig usikre, saa du maa gaa med megen Forsigtighed; ad saadanne lidet indbydende Veje maa man meget ofte søge den trængende. Idet du aabner Døren, som fra den smudsige Trappe fører dig ind i Familiens eneste Værelse, møder dig en ejendommelig i høj Grad ubehagelig Lugt og Lust, som er meget vanskelig at beskrive, men meget let at kjende, og som den, der har bevæget sig noget i de fattiges Boliger, godt kjender. Er det første Gang du gjør Besøg hos de fattige, betænker du dig maaske lidt inden du træder ind, saa lidet indbydende er alting her-

inde, saa megen Smuds er der paa Gulv, Bægge og Loft, kort sagt over alt i den fattige Stue. Dog, du er jo kommen for at lære Nøden at kjende og afhjælpe den. Du tager altsaa Mod til dig og træder ind. Ved Sengen, der er uredt, skjøndt det er temmelig højt paa Dagen og der ikke er meget at rede, sidder Konen paa en Stol, som engang har haft Betræk og Udstopning, meget løselig paaflædt med et Barn ved Brystet, medens fire meget pjaltede og endnu mere smudsige Børn tumle sig paa Gulvet. Saa snart Konen hører dit Grinde, gjør hun mange Undskyldninger, fordi der er saa uordentligt, men „hvor kan det være anderledes med saa mange smaa Børn, og saa megen Fattigdom, der er saamænd intet, hun hellere vil, end have det rent og ordentligt hos sig.“ Efterat have bredt et smudsigt Klæde over den anden Stol, som findes i Stuen, for at berede et Sæde for dig, som du dog ikke benytter dig af, da du foretrækker at staa i saadanne Omgivelser, udbreder hun sig med stor Tungesærdighed i en ustandselig Strøm af Ord om hvor stor deres Nød er, da Mandens Fortjeneste kun er ringe og ubestemt, og hun selv, hvor gjerne hun end vil, intet kan bidrage til Erhvervet, da hun er bunden af den store Børneskole. Det meget fattige Bohave, de pjaltede Klæder, kort sagt alt stadfæster Konens Ord, at der er Fattigdom, hvilket yderligere bekræftes ved en stor Bunke Pante- laaner sedler, som Konen under sin Talestrøm har faaet bragt for Lyset. For den Uorden og Urenlighed, som har gjort dig det korte Ophold til en Lidelse, finder du tilstrækkelig Undskyldning i den store Børneskole, det indskrænkede Rum og den store Fattigdom. Du ved fra dit eget Hjem, hvor megen Uorden en Flok Børn kan forårsage, hvor Forholdene ere ganske anderledes gunstige, hvor der er Tjeneste

folk til at holde Orden og Plads nok. Hvad skal man saa kunne vente at finde af Orden og Renlighed i et saa fattigt Hjem, hvor Konen er ene om alting og intet kan fortjene og Mandens Fortjeneste er saa ringe og ubestemt. Der kan jo ikke være Tvivl om, at her bør ydes Hjælp, og det snart. — Jeg begriber godt, at du er bleven rørt over den megen Nød og længes efter at saa bragt Hjælp og glæder dig ved Tanken om, hvorledes en klæffelig Hjælp skal kunne forandre dette usle Hjems Udseende og den hele stakkels Families Forhold, Konen vilde jo saa gjerne have det ordentligt og rent hos sig, hvor dejligt at kunne hjælpe til et saa godt og billigt Duffes Opsyndelse! Men du glemmer i din Glæde over Udsigten til allerede at kunne indstille en værdig trængende Familie til Hjælp, at du endnu ikke har undersøgt Mandens Forhold. Hvad siger du, naar du ved nøjere Undersøgelse faar Underretning om, at Mandens Fortjeneste vel er ubestemt men ingenlunde ringe? I den længste Tid af Aaret har han en meget god Fortjeneste, ja der kan være de Dage, paa hvilke han kan tjene sine 3 a 4 Rdl. At saa nogen Oplysning om, hvormeget han har tjent endog blot i den sidste Maaned er meget vanskeligt, thi derover holder han aldeles intet Regnskab; derimod kan Værtshusholderen i Kjælderen paa Pladsen nok skaffe Oplysning om, hvor stort et Kvantum Brændevin han konsumerer om Ugen, og det løber op til en ikke ganske ringe Sum; naar dertil lægges hvad der gaar med til den øvrige Fortæring i Kjælderen, hvor han tilbringer den meste Tid, naar han ikke arbejder, saa er det let at forstaa, at han ikke kan bringe ret meget hjem til Konen. Til hende og Børnene og den Elendighed, hvori de leve, ser han ikke meget, thi det er egentlig kun Natten og ofte kun en Del af den, han tilbringer i Hjemmet, da han

ellers foretrækker Værtshustjælderen, og det kan ikke negtes, at hvor langt den er fra at være indbydende eller hyggelig, saa er den dog et misundelsesværdigt Opholdssted i Sammenligning med Hjemmet. Disse Oplysninger gjøre dig vel en Smule betænkelig med Hensyn til den Understøttelse, som skal ydes denne Familie; men hvor vred du end er paa Manden, gjør det dig dog ondt for Konen og Børnene, for deres Skyld mener du, at der dog bør ydes Hjælp, og du fastholder din Indstilling, skjøndt noget modificeret. — I gaanske vist bærer Manden megen Skyld, men lad os fortsætte Undersøgelsen; det turde maaske vise sig, at han ikke er ene om den. Hvad, om det viser sig, at den urene Luft og ubehagelige Lugt og alt det, der gjorde dig Besøget saa ubehageligt, ingenlunde alene er en Følge af Fattigdom, men har sin Grund i Mangel paa Sands for Renlighed og Orden. Denne Kone, som endnu er ung og kraftig, mangler nemlig aldeles Evne til at forestaa sit Hus vel; hun har aldrig haft denne Evne og har som Følge deraf aldrig kunnet være Mandens rette Medhjælp. Fra Confirmationen til Brylluppet var hun bestandig bestjefstiget paa en Fabrik, hvor hun havde ret god Fortjeneste og Aftenen fri, den blev da ofte tilbragt paa et af de saare mange Forlystelsessteder, paa Dandsedod eller lignende Steder. Hun har derfor aldrig lært rigtig at lave Mad og gjøre ordentligt og fornødtigt Indkjøb, hun forstaar ikke at føre en ordentlig Husholdning eller at holde et Hus rent, og ligesaa udnygtig, som hun er til Husgjerning, ligesaa udnygtig er hun til anden kvindelig Haandgjerning, hun kan hverken sy eller strikke ordentligt, ja hun forstaar neppe saa meget, at hun kan lappe Mandens og Børnenes Klæder og saaledes holde lidt sammen paa Stumperne. Med det første Barns Fødsel, som ikke lod

vente ret længe paa sig, forsvandt derfor den sidste Rest af Orden og Renlighed; der blev ikke Spor af Hyggelighed tilbage. Det er da ikke saa underligt, at Manden efterhaanden tabte Lusten til at komme i et saadant Hjem og foretrak at blive paa Pladsen og i Værtshuskjælderens, hvor han altid traf Kammerater nok, med hvem han kunde forslaa den Tid, han fik tilovers fra sit Arbejde. — Med disse Oplysninger stiller Sagen sig helt anderledes end det fra først af saa ud til; hvor stor Skyld end Manden har, saa er dog i dette Tilfælde Konens endnu større. Det er nu let at indse, at her vil Pengehjælp kun gjøre liden eller snarere slet ingen Forandring i Familiens Kaar. Blev det pantsatte Tøj udløst, vilde det dog ikke ret længe blive hjemme, og i den Tid, Klæderne vare hjemme, vilde de rimeligvis kun blive brugte til at gjøre det muligt for Konen igjen at besøge de saa godt kjendte kjære gamle Forlystelsessteder, hvor hendes Garderobe nu forbyder hende at komme; mere vilde der neppe opnaas ved Understøttelsen. — Hvad bliver der nu af Indstillingen af den værdige trængende Familie til at faa Hjælp? — Vi ere vistnok let enige i, at her er intet at gjøre for den private Godgjørenhed; her er intet, der lader sig rejse. Det er sørgeligt at komme til denne Erkjendelse, men det kan ikke nytte at vugge sig i Illusioner og spille sine Kræfter ved at anvende dem der, hvor dog intet kan udrettes.

Dersom jeg imidlertid ikke kunde have ført dig ind i andre Forhold end de nu skildrede, saa havde jeg visselig ikke indbudt dig til at følge mig; men jeg skal strax vise dig, at denne Urenhed og Uorden, denne trykkende og kvælende Luft, denne ejendommelige Lugt paa ingen Maade ere Fattigdommens uadskillige Ledsgere, hvorofte de end findes i Folgeskab med den. I det Hus, hvori vi aslagde det første Besøg og

som du befinder dig vel ved at være kommen ud af, ville vi have ondt ved at finde et renligt og ordentligt Hjem. Hele, Stedet er saa slet vedligeholdt og alle Forholdene saa usle, at de let kvæle Sandsen for Orden og Renlighed; det skal være den yderste Nød, der tvinger en ordentlig Familie til at tage tiltakke med en saadan Vejlighed, og den forlader den saasnart som muligt, dersom den ikke selv under sit Ophold der er sunket under Vægten af det meget, som der er at kæmpe imod. Men vi behøve ikke at gaa mange Skridt, før jeg kan føre dig ind ikke alene i et, men i mange Hjem, hvor selv under meget fattige Raar den største Renlighed og Orden hersker, fordi Gudsfrugt, Nøjsomhed og Flid der har hjemme. Her bor en fattig ung Enke med 4 Børn, hvoraf det ældste kun er mellem syv og otte og det yngste kun et halvt Aar gammelt. Bohavet er meget fattigt og Klæderne i høj Grad tarvelige, men alting saa ordentligt og rent, at man med stor Fornøjelse kan opholde sig i den fattige Stue og gjerne giver sig Tid til at høre Moderens jevne og ligefremme Fortælling om sine Forhold. Hvilkken Tid paa Dagen man kommer, træffer man hende slittigt beffjefstiget med sit Sytøj, som dog ikke kan give hende mere end i det højeste 2 Rdl's. Fortjeneste om Ugen, hvortil kommer, at hun faar lidt Mad paa et Sted, hvor hun gaar lidt tilhaande; hun bor meget billigt ved at leje et Bærelse ud, som hun har foruden sin egen nette Stue. Ligesaa stadigt som man finder Moderen ved sit Arbejde, ligesaa trolig kan man træffe den ældste lille Pige beffjefstiget med sin lille Halvaars Broder; hun er tidlig bleven Barnepige og passer denne Gjerning saa trolig under Moderens kjerlige Tilsyn, at man ikke kan tvivle om, at hun, naar hun bliver stor, vil udfylde sin Plads i Verden paa en tilfredsstillende Maade. Nu gjør hun Mo-

deren god Nytte, da hun ved hendes Hjælp kan blive uforstyrret ved sit Sytøj. Men det er dog indlysende, at hun umuligt med Synaalen kan ernære sig og fire Børn; de fire Rigsdaler om Maaneden, hun faar af Christianshavns Understøttelsesforening, ere derfor vel anvendte, skjøndt det endnu bliver vanskeligt at udregne, hvorledes denne Indtægt kan slaa til.

For det ene Exempel, som jeg anførte paa en daarlig Familie, vil jeg gjerne give to gode, og det ikke som Fantasiaen kan udmale dem, men som de findes i lys levende Virkelighed; derfor her endnu et. Nylig er her ved et ulykkeligt Tilfælde en Kone død, som for faa Aar siden blev Enke med sex Børn, hvoraf det ældste da nylig var confirmeret. Mendens Manden levede, havde de haft deres gode Udkomme; men da han ved sin pludselige Død i sin bedste Alder ikke efterlod hende det mindste andet end Bohavet, var hendes Stilling i høj Grad beklagelsesværdig, og hvis Christianshavns Understøttelsesforening ikke havde taget sig af hende, havde der ikke været anden Udvej for hende, end at ty til Fattigvæsenet. Da Foreningen betalte Huslejen for et eneste og det endda temmelig lille Bærelse, som hun med sin store Børneskole maatte tage tiltakke med, og desuden paa anden Maade hjalp hende lidt, lykkedes det hende ved utrættelig Flid og mageløs Nøjsomhed at faa faa meget, at hun med sine Børn til Nød kunde komme ud af det dermed; men det var kun muligt derved, at baade hun og de af Børnene, som vare store nok dertil, arbejdede strengt fra tidlig Morgen til sildig Aften, hvilket de ogsaa trolig gjorde. Kun om Søndagen tog Konen sig nogen Fritid for at kunne besøge Guds Hus, hvor hun fandt den Hvile, Oplivelse og Bestyrkelse, som hun trængte til og som mange mene at maatte søge i Udspreddelser og Forlystelser. Det var en Glæde at se den Orden og Ren-

lighed, der altid herskede i hendes Hjem, den Glæde og Taknemmelighed, hvormed hun altid modtog den ydede Hjælp, den Nøjsomhed og Tilbageholdenhed, hun derved lagde for Dagen. Hun maatte med saa stor en Børneskole naturligvis mange Gange have det meget surt og strengt og gaa meget igjennem, men hun klagede aldrig, hun led, stred og arbejdede og tav med sin Smerte. Ved hendes pludselige Død staa endnu fire uconfirmerede Børn tilbage i en aldeles hjælpeløs Stilling. Men ved den gode christelige Opdragelse, hun har givet dem, ved det Exempel paa Gudsfrugt og Nøjsomhed, Flid og Orden, som hun har vist dem, er der vistnok lagt en god Grund i deres Hjerter. Hvad hun saaledes har begyndt, maa det være Samfundets Pligt at sørge for at holde vedlige, at det ikke bliver nedbrudt og fordærvet. Her er noget for den private Godgjørenhed at gjøre. Det er rigtig nok en stor Byrde, den paatager sig ved at antage sig saadanne forældreløse Børn, som jo kunde overlades til Fattigvæsenet; men det vilde efter min Formening være den største Synd, hvor Børnene, som i dette Tilfælde, ere udgaaede fra et omhyggeligt og kjerligt Hjem og hvor der derfor med Kjerlighed bør fredes om de i Hjerterne nedlagte gode Spirer, at de kunne udvilde sig og ikke gaa tilgrunde. Er Byrden tung, vil der med Guds Hjælp ogsaa nok være kjerlige Hænder nok til at bære den, og jeg tvivler slet ikke om, at Viddragene ville indflyde saa rigeligt, at Understøttelsesforeningerne kunne bære denne og lignende Byrder. Enhver, der virkelig bryder sig om de fattige og gjerne vil hjælpe dem, vil vist baade bifalde, at Christianshavns Understøttelsesforening har taget sig af disse forladte Børn uden at bryde sig om, at Byrden kan blive meget tung, — og vide den Tak derfor.

Ved saaledes at besøge de fattige og sammenholde det

ene med det andet, ville de, der have Interesse for Sagen og ville anvende nogen Tid og nogle Kræfter paa den, efterhaanden faa det rette Greb paa at bedømme, hvem der kan og bør hjælpes og hvem ikke. Skjøndt Undersøgervirksomheden maa bringe mange bittre Skuffelser og er rig paa forskellige Erfaringer, vil dog den, som med varm Følelse for andres Nød giver sig alvorligt af med den, bestandig mere og mere føle sig tiltrukket af den; ikke alene vil han føle Betsignelsen i den Glæde, han har af at bringe Hjælp til den, han har lært at kjende som værdig trængende, men han vil ogsaa for sit eget Bedkommende have Gavn deraf ved den Lejlighed, som saadan Virksomhed giver til at se Livet fra dets alvorligere Side og derved faa Ojet op for, hvor megen Skyld der ogsaa med Hensyn til Fattigdommen ligger hos det hele Samfund, for den Mangel paa Alvor og fast Villie til at føre noget igjennem og tage rigtig fat paa Livets Op-gaver, for den Løshed og Lethed i mange Forhold, for den Forlystelses- og Nydelseslyste, som altsammen hører vor Tid til og hvorunder vort Samfund lider, idet der synes at være en almindelig Stræben henimod at ville gjøre Livet til Lyst og Nydelse med Tilfidesættelse af det alvorlige Arbejde og den alvorlige Kamp og Strid for at naa Livets Maal. — Men vil det i en saadan nydelses- og forlystelseslyst Tid, i hvilken Livets Alvor staar Fare for at gaa til Grunde i Nydelse og Forlystelser, være muligt at finde Mænd og Kvinder nok, der have Lyst og føle Kald til at overtage en saadan Gjerning som den at være Undersøger og saaledes faa en Del med Livets Alvor at gjøre? — Der kunde jo virkelig være Grund til at tvivle derom; men vi have i Christianshavns Understøttelsesforening haft Lejlighed til at gjøre en glædelig Erfaring i den Henseende. Fra Begyndelsen syntes det at

være et af de vanskeligste Punkter, og adskillige, som havde Interesse for Sagen og gjerne vilde være med at kalde den tillive, frygtede for, at den vilde strande paa denne Klippe; men indtil denne Dag have vi ikke savnet Undersøgere, som med trofast Kjerlighed udføre denne Gjerning. Jeg nærer ingen Tvivl om, at det samme vil blive Tilfældet overalt, hvor Understøttelsesforeninger danne sig. Men paa den anden Side maa Fordringerne heller ikke stilles for højt til Undersøgernes Kræfter og Tid. Enhver, der har et varmt Hjerte og Lust til at gavne og med Alvor vil søge at udføre Gjerningen, vil vistnok være skiftet dertil. Flere af de Undersøgere, som vi have særdeles Grund til at glæde os ved, vare fra Begyndelsen angstelige og tvivlede om, at de havde Dygtighed til denne Gjerning. Undersøgeren bør da heller ikke have et større Distrikt, end at han godt kan lære det at kjende, og i det højeste have en halv Snes Familier at tage sig af. I de tre Aar Christianshavns Understøttelsesforening har virket, har ingen Undersøger haft mere end 26 Undersøgelser i det hele og vistnok ingenfinde 10 Familier paa engang, ligesom heller ingen nogenfinde har besvaret sig over, at Gjerningen blev for byrdefuld. Gjøres der ikke større Fordringer til Undersøgernes Tid, og kræves der ikke overdrevent meget af deres Kræfter og Cone, er jeg overbevist om, at der til enhver Tid vil findes et tilstrækkeligt Antal Kvinder og Mænd, som ville tilbyde deres Tjeneste. Det gjelder kun om at søge paa den rette Maade for at finde de brugbare Kræfter, og den bedste Maade at lokke dem frem paa er vistnok den at søge at gjøre Sagen bekjendt og vække Interesse for den, saa ville Kræfterne nok komme frem og tilbyde sig. Den Fordring maa rigtignok stilles til Undersøgerne, at de ikke alene undersøge de trængendes Forhold og derefter, om der findes Grund

dertil, indstille dem til at erholde Understøttelse og bringe dem Hjælpen, men at de stadig følge dem og jævnlig se til dem, saalænge der er Grund til at beholde dem under Forsorg og at de navnlig ikke indskrænke deres Besøg alene til den Tid, da de paa Grund af Sygdom, Dyrtid, streng Vinter eller af anden Grund særdeles trænge til Hjælp, men ogsaa i den forholdsvis gode Tid, naar Trangen ikke er saa stor. Til saadanne Tider vil der ofte være den allerbedste Lejlighed til at lære en fattig Familie at kjende, at se, hvorvidt den forstaar med Husholderisshed og Flid at benytte den gode Tid; et godt Raad, et Vink om en eller anden nyttig Besparselse vil den erfarne Undersøger da ofte finde Lejlighed til at give; den, der har bragt Hjælp i Nødens Stund, vil da kunne finde et villigt Øre og saaledes yde en Hjælp, der tit er af mere Betydning og bringer større Velsignelse end den blot materielle.

Medens der ikke bør stilles store Fordringer til Undersøgernes Tid eller Kræfter, ikke større end at særdeles mange, som have Hjerte for Sagen, kunne gjøre dem fyldest, maa der naturligvis stilles større Fordringer til Bestyrerne baade hvad Tid og Kræfter angaar, da de bør kunne raade og vejlede Undersøgerne, i vanskelige Tilfælde komme dem tilhjælp og paatage sig hvad en endnu uøvet Undersøger ikke kan magte. De bør derfor være godt inde i saadanne Sager og vel fortrolige med de Grundsætninger, som bør følges, ligesom de maa have en Del Tid til deres Raadighed, som de kunne anvende paa denne Virksomhed. Da det imidlertid neppe tør forudsættes, at der findes ret mange, som noget alvorligere have beffjæstiget sig med Understøttelsessagen og derved have vundet klar Indsigt deri, vil det mulig have sin Vanskelighed strax at finde tilstrækkelig mange rigtig dygtige Kræfter; derfor tør

Fordringerne, navnlig hvad Indsigten angaar, fra Begyndelsen ikke stilles for højt; det tør haabes, at den fornødne Indsigt vil vindes i temmelig kort Tid ved Erfaring. Naar der kun i hver Bestyrelse findes enkelte, som have den fornødne Indsigt, vil det vistnok være tilstrækkeligt, især da det er at forudsæ, at Virksomheden fra Begyndelsen ikke vil blive saa særdeles stor. Først efterhaanden som Sagens Betydning vinder Indgang i Folks Bevidsthed og mange samle sig om den, saa at flere bidrage dertil, vil den vore og saaledes stille bestandig større Fordringer til de ledende Kræfter; men saa vil ogsaa en hel Del Erfaring være vunden; de i Begyndelsen svage og usikre Kræfter ville være vorede til og have faaet fornøden Styrke og Sikkerhed til at bære den større Byrde. Kun een Betingelse vil jeg opstille som uundværlig, nemlig Kjærlighed til Sagen, og for deres Bedkommende, der som Formænd stille sig i Spidsen, til hvem der overhovedet naturligvis maa stilles de største Fordringer, vil jeg endnu føje til: Tro til dens Fremgang. Der kan være mange, som nok ville være med, fordi de se, at denne Sag engang er kommen saaledes frem, at den ikke lader sig skyde tilside, og derfor mene, at de ikke bør eller tør holde sig tilbage og unddrage den deres Hjælp, skjøndt de ingen Tro have til, at den vil kunne føre til noget. Ogsaa saadanne kunne uden Tvivl gjøre god Nytte, og det kritiske Blik, hvormed de ganske naturligt betragte Sagen, vil let opdage og paapege de Mangler, Fejl og Farer, som maaske de, der med mest Varme omfattede Sagen, ikke have Djet aabent nok for. Desuden er jeg overbevist om, at mange, som fra første Færd kun halvt ere med, fordi de kun halvt stjente Sagen deres Hjerte, ville, naar de kun ærligt gjøre Forsøget, bestandig knyttes nærmere og inderligere dertil. Kun mener jeg, at det er mindre heldigt, om saadanne, der endnu ere

tvivlende, vaklende og nolende, kom til at staa i Spidsen som Formand, om end Stilling og Evne forøvrigt nok saa meget gjorde dem stikkede dertil.

Hvad den Tid, som kræves, angaar, da kan det ikke negtes, at den ikke kan være ganske ubetydelig for deres Vedkommende, der som Bestyrere og Formand skulle føre Sagen frem og lede den. Men Erfaringen her paa Christianshavn viser dog, at man godt kan have mange Forretninger og dog saa den fornødne Tid til Understøttelsesagen, naar man har saamegen Kjærlighed og Tro til den, at man er villig til at bringe nogle Offre for den. De Mænd, der nu i tre samfulde Aar have været Bestyrere af Christianshavns Understøttelsesforening, have, skjøndt de ere i saadanne Stillinger, at deres andre Forretninger godt kunde udfylde deres Tid, dog funden Tid til at beffestige sig tilbørligt med Understøttelsesagen, og her var det saa meget mere fornødent at anvende megen Tid, som den var den første i sit Slags og derfor i alle Henseender maatte prøve sig frem. Den nu vundne Erfaring vil dog nu kunne spare nogen Tid for andre Foreninger, som indrettes omtrent efter samme Mønster. Den Famlen og Usikkerhed, som nødvendigvis maatte betegne den første Del af vor Virksomhed, inden vi fandt det rette Standpunkt, maatte selvfølgelig tage megen Tid, og hvorvel det er saare langt fra, at vi tør sige i alle Henseender at have truffet det rette, men tvertimod haabe endnu at blive bedre belærte saavel ved vor egen som ved andres Erfaring, tør vi dog nok sige saa meget, at vi tør glæde os i det Haab, at den anvendte Tid ikke er spildt, hvilket Haab i høj Grad styrkes ved den Beløillie, som vor Virksomhed fra mange Sider har mødt.

Naar jeg ser hen hertil og til den Gjenklang, som lyder overalt og viser, at de rette Strengte ere rørte, saa kan jeg

ikke nære den ringeste Tvivl om, at der, trods de større For-
dringer, der bør stilles til Bestyrerne og især til Formændene,
let vil findes Mænd, som ere villige til at paatage sig dette
Hverv, især naar det tages i Betragtning, at det er kun et
meget indskrænket Antal Mænd, som hertil behøves, og navn-
lig kun faa til at være Formand.

Jeg har opholdt mig saa længe ved dette Punkt om de
personlige Kræfter, fordi det er et Hovedpunkt, hvorpaa der
ligger den allerstørste Vægt og hvorom der endnu kunde være meget
at sige; men jeg frygter for allerede at have trættet Læseren,
hvilket jeg dog nødigt vilde, da jeg tværtimod hjertensgjærne
vilde vække Interesse for Sagen og Lyst til paa den ene eller
anden Maade at bidrage til dens Fremme. Dog er der
endnu een Bemærkning, som jeg ikke kan undlade at gjøre,
førend jeg forlader dette vigtige Punkt. En Hovedbetingelse
for Sagens lykkelige og ordentlige Fremgang er det, som
gjentagende paavist, at hver Undersøger har sit bestemt be-
grændsede lille Distrikt, hvortil hans (hendes) Virksomhed er
indskrænket. Men det vil let kunne ske, at en Undersøger føler
sig saaledes knyttet til en Familie, som han (hun) har taget sig
af, at han (hun) nødigt vil give slip paa den, naar den
flytter ud af Distriktet, men ønsker at blive ved at beholde
Tilsynet med den. At saadanne Baand knyttes, som man
paa begge Sider nødigt vil bryde, er jo det onskeligste og Be-
vis paa, at Undersørgjærningen er udført paa den rette
Maade og har naaet sin Hensigt idetmindste i een Henseende.
Derfor bør der saavidt muligt tages Hensyn til et saadant
af Undersøgeren yttret Ønske, og dette vil uden nogen Ulempe
kunne ske, naar vedkommende Familie ikke er flyttet længere
bort, end at den endnu hører til samme Bestyrerkreds; mindre
godt vil det kunne ske, naar den er flyttet til en anden Be-

styrkerfreds, da Undersøgeren saaledes vilde faa med en anden end sin egen Bestyrer at gjøre, og det vil naturligvis slet ikke kunne lade sig gjøre, naar Familien flytter udenfor Foreningens Omraade, saa at Forsorgen for den tilfalder en anden Forening. Der bør dog vistnok vaages over, at dette at en Undersøger virker udenfor sit Distrikt altid bliver betragtet som Undtagelse og at Undtagelserne ikke blive saa hyppige, at der bliver Fare for at Undersøgerdistrikternes Grændser udvisses. Christianshavns Understøttelsesforening har ingen Ulempe sporet af under visse Betingelser at komme Undersøgernes Dnsse imøde i den nævnte Henseende.

Dernæst vil jeg henlede Opmærksomheden paa et andet Punkt, som jeg allerede tidligere har haft Lejlighed til at berøre og som ligeledes har megen Betydning for Understøttelsesforeningernes Virksomhed og Bestaaen, nemlig, hvorledes man skal bære sig ad for ikke at nære Dovenskab, Eiegenlydighed og den sløve Sorgløshed, der gjerne vælter Byrden over paa andre i Stedet for at gjøre alvorlige Forsøg paa selv at bære den. I denne Henseende maa der vistnok anvendes den yderste Varsomhed, og kan man ellers opstille den Regel, at ligesom det er bedre at lade ni skyldige gaae fri end at straffe een uskyldig, saaledes maa man ogsaa hellere hjælpe ni uværdige end lade een værdig trængende uhjulpen, saa tør jeg dog paa ingen Maade tilraade at følge den her, da det gjelder om fra første Færd at gjøre alt muligt, for at Godgjørenheden kan faa den rette Gange og saavidt muligt træffe de værdigste. Ved her ikke at anvende tilbørlig Strengthed vilde man let forkvæle og fordærve den hele Virksomhed fra

Begyndelsen. Her maa det altid hedde og idelig indskræpes: „hjælp dig selv, og først naar du har gjort de alvorligste Forsøg derpaa, ville vi hjælpe“. Man maa huske paa, at det navnlig i Begyndelsen, da Foreningerne ikke have store Midler at raade over, dog bliver umuligt at understøtte alle, som kunde synes værdige, naar navnlig Understøttelsen skal være saadan, at den bringer virkelig Hjælp; thi en lille Almisje kunde jo nok gives til alle, saa man kunde trøste sig med, at ingen var gaaet uhjulpen bort, men det var dog kun Sandhed med Modifikation, og saadan Sandhed hedder ellers paa godt bredt Danst Løgn, man vilde vistnok komme Sandheden en hel Del nærmere, naar man sagde, at de alle, trods den lille Almisje, de havde modtaget, vare gaaede uhjulpne bort. Naar man dog ikke kan hjælpe alle, tør man nok gaa lidt strengt tilværks, naar man skal gjøre Udvalg, for at man ikke skal være altfor meget udsat for at tage fejl og komme til at hjælpe de uværdige, det vil her sige dem, der søge Understøttelse, skjøndt de kunde eller burde idetmindste kunne hjælpe sig selv. Man bør søge at gjøre det vittetligt for alle baade Givere og Modtagere, at man kun vil hjælpe der, hvor der virkelig behøves Hjælp, og hvor der findes en alvorlig Villie til saavidt muligt at hjælpe sig selv, og hvor denne Villie bliver tydelig lagt for Dagen; thi de sige naturligvis alle, at de gjerne ville hjælpe sig selv, men ogsaa her er det kun altfor ofte Sandhed med Modifikation, og Meningen er, at de gjerne ville hjælpe sig selv, naar de kunne gaa let til det, men opbyde alle deres Kræfter og anstrenge sig alvorligt og til det yderste derfor, det ville de ikke; ogsaa her gjælder det sørgelige: „De sige det vel, men de gjøre det ikke.“ — Naar unge og raske eller overhovedet fuldt arbejdsdygtige Mænd søge Understøttelse, maa man i hvert Fald stille sig meget mistroisk,

og den Grund, der som oftest anføres, nemlig Arbejdsløshed, bør vistnok aldrig uden videre tages for god. Skal Arbejdsløshed være en gyldig Grund, da maa det være under saadanne Forhold, hvor særegne Omstændigheder have fremkaldt almindelig Arbejdsløshed, saa at de særegne uregelmæssige Omstændigheder retfærdiggjøre særegne uregelmæssige Forholdsregler, som det maa regnes for at være, at Understøttelse ydes fuldt arbejdsdygtige Mænd, naar der navnlig ikke er meget stor Familie eller andre Omstændigheder have sat dem tilbage. Eller ogsaa maa der være saadanne Forhold tilstede, at det sættes uden for al Tvivl, at den trængende aldeles ingen Skyld har deri, at han er uden Arbejde og tilmed, at han, medens han havde Arbejde, anvendte sin Fortjeneste paa en god og ordentlig Maade og søgte saavidt muligt at betrygge sin og sin Families Fremtid. Der kommer jo ganske vist hvert Aar en kortere eller længere Tid, hvori en stor Del af det Arbejde, som giver en Mængde Arbejdere Brødet, standser; men det hører til de almindelige Forhold, som enhver Arbejdsmand godt kender og som han kan og bør være belavet paa, saa at deri kan der ingen Grund ligge til at yde Understøttelse. Bore Arbejdsforhold ere vistnok i det hele — at der gives Undtagelser følger af sig selv — saadanne, at den slittige, sparsommelige og forsynlige Arbejder godt fra den gode Tids Fortjeneste kan spare noget op, som han kan have at staa imod med i den slette, arbejdsløse Tid. Herpaa afgive de hæderlige Arbejderfamilier Beviset, der opdrage endog en meget stor Flok Børn uden mindste enten offentlig eller privat Understøttelse. Selv fra mange Familier, som føre en daarlig Oekonomi, kan Beviset hentes for, at Sommerens Fortjeneste i Reglen er stor nok til at kunne dække mere end de fornødne Udgifter, idet de om Sommeren faa Raad til at indløse, hvad de om Vin-

teren have sat ud; men de svære Renter gjøre denne Indløsning meget besværlig og ofte umulig. I de allersleste Tilfælde vilde nogen Forsynlighed fra første Færd have kunnet mere end dække de fornødne Udgifter. Naar Arbejderne i tidligere Tider havde sat den gode Tids Overskud i Sparekassen i Stedet for strax at fortære den, vilde de meget ofte have undgaaet den sorgelige Nødvendighed at maatte sætte deres Tøj ud, hvilket for mange Familier er Begyndelsen til den fuldkomne Ødelæggelse.

At det er meget vanskeligt at komme til Rundskab om, hvorvidt en Familie har gjort og vil gjøre, hvad der staar i i dens Magt for at hjælpe sig selv, er indlysende, navnlig i Begyndelsen af en Forenings Virksomhed, naar Undersøgerne endnu ere fremmede for Personer og Forhold; jo længere de have virket og jo bedre de have lært deres Distrikter at kjende, desto flere Rilder vil der aabne sig for dem, hvoraf de kunne øse den fornødne Rundskab ogsaa i denne Henseende. Men nogle Rilder findes dog, hvoraf de strax kunne øse nogen Rundskab om en Families Forsynlighed og Villie til at hjælpe sig selv. Deri, om en Familie er i Syge- og Begravelseskasser eller i andre gjensidig forsikkrende og understøttende Foreninger eller ikke, i den Maade, hvorpaa der sørges for Børnernes Skolegang og Opdragelse, i den Orden og Renlighed, der hersker i Hjemmet, indeholdes Vink, som trolig bør benyttes og følges. Naar en Familieforsørger ikke er i Syge- og Begravelseskasse, har man deri strax et Vidnesbyrd om, at han ikke har gjort hvad han kunde og burde for at hjælpe sig selv. Man indvende ikke, at det ikke kan overkommes af den, der er kommen tilbage, thi dels er det naturligvis noget, der ligesaa Begyndelsen burde være sket, før der kunde være Tale om Tilbagegang, og dels ere Udgifterne i og for sig

meget ringe, 8 à 10 p. om Igen i forenede Syge- og Begravelseskasser, hvorfor der saa i Sygdomstilfælde betales 15 à 16 Mark ugentlig i Sygehjælp foruden Begravelseshjælp, 1 Mark om Maaneden i Begravelseskasser, der ikke ere forbundne ved Sygekasser, hvorfor der gives en Begravelseshjælp af 50 Rd. Enhver, der lever udelukkende af sine Hænders Gjerning, og hvis Fortjeneste altsaa standser ved enhver Sygdom, der sætter ham ud af Stand til at arbejde, burde være saa forsynlig, at han, om ikke før, saa dog i det mindste, naar han stifter Familie, søger at betrygge sin og sin Families Fremtid saa meget som muligt ved at gaae ind i saadanne Foreninger; gjør han det ikke, er det ikke mere end billigt, at han kommer til at lide for sin Forsømmeligheds og Ligegyldigheds Skyld, og det vilde være Synd imod den forsynlige Arbejder strax at være tilrede med Hjælp, hvorved utvivlsomt saadan Ligegyldighed vilde finde Næring. For den, der lever af sine Hænders Gjerning, bør dette at være i Syge- og Begravelseskasse anses for næsten lige saa nødvendigt som at have det daglige Brød, Tag over Hovedet og Klæder paa Kroppen, og Understøttelsesforeningerne bør gjøre hvad der staar i deres Magt for at indskræmpe dette og derfor i alt Fald være i højeste Grad tilbageholdne imod dem, som have vist Forsømmelighed og Ligegyldighed i denne Henseende.

Naar det altid holdes klart for Øje, at al sand og virksom Belgjorenhed maa gaa ud paa at rejse, have og styrke Selvgjortelsen og den dermed uadskillelige Lyft til ved eget Arbejde at ernære sig og sine og Frygt for at falde andre til Byrde, vil det ikke være vanskeligt at se, at man ved at gaa en anden Vej end den her antydede og ved at være lige villig til at understøtte, hvad enten de trængende ere i Sygekasse

eller ej, vil arbejde imod sit eget Formaal og svække og nedbryde Følelsen af den sande Hæderlighed, som bestaar i saalænge og saavidt muligt at hjælpe sig selv, og af den Nødværdigelse, som der er i uden Nødvendighed at ty til andre og tage Hjælp af dem. Det kan desværre ikke negtes, at denne Selvfølelse, denne rette Selvfølelse og berettigede Stolthed, som krymper sig ved at ty til andres Godhed og søge deres Hjælp, er i temmelig høj Grad svækket hos en stor Del af vor Arbejderbefolkning, ja jeg kan vist gjerne gaa et godt Stykke udover og højere op end til hvad man i Almindelighed forstaar ved Arbejderbefolkning. Der kan vistnok anføres mange Grunde til at det er saaledes; paa to vil jeg pege, som synes mig for vor Fattigbefolknings Vedkommende at staa i første Række. Den ene er den altsjor store Lethed, hvormed Understøttelse af vort humane Fattigvæsen tilstaas saa at sige alle, som melde sig som trængende, uden at en blot nogenlunde nøjagtig Undersøgelse finder Sted af vedkommendes Forhold, om de ere saadanne, at de virkelig behøve Understøttelse og ikke kunne eller bør kunne hjælpe sig selv. Den anden ligesaa meget medvirkende Grund falder især den private Godgjørenhed til Last, det er nemlig Mangel paa Følelse og Bevidsthed af det Ansvar, som er forbundet med at give og den dermed forbundne Mangel paa Alvor og Grundighed, som saa almindelig viser sig i Godgjørenheden hos os. Man gaar overfladisk og let og ikke alvorligt tilværks, hvorfor det fornemmelig er den Nød, som især falder i Djnene, der vækker Medlidenhed og som man derfor især søger at afhjælpe; jo mere Nøden kan stilles tilskue, saa den bliver ret isjuefaldende, desto lettere vækkes Medlidenheden, desto villigere, rundeligere gives der; medens det som oftest slet ikke er den Nød, som saaledes tildrager sig Opmærksomheden,

der især bør afhjælpes, men langt snarere den, der holder sig tilbage og ikke gjerne træder frem mere end nødvendigt og frygter for at drage alles Øjne paa sig. Naar det for at faa Hjælp især gjælder om at stille Nøden tilskue, er det ganske naturligt, at de, der søge Understøttelse, fremstille deres Forhold saa usle som muligt, og dette vil man finde som et gennemgaaende Træk hos vore trængende; man vil finde at mange endog gjøre sig selv Uret ved at tillægge sig en Mangel ikke alene paa Dygtighed men ogsaa paa forstandig Forsynlighed, hvori de dog ikke ere skyldige. I den Grad misforstaa de den rette Godgjørenhed, at de frygte at gaa glip af Hjælp, naar de lade se, hvad de have gjort for at hjælpe sig selv, og i den Tanke at ville fremstille de sig som ret værdige trængende, fremstille de sig tvertimod saa uværdige som muligt og tillyve sig endog Uværdigheden. Det er dog et stærkt Stykke og Bevis for, i hvilken forfærdelig Grad Selvagtelsen er nedbrudt. Men herfor bærer den Maade, hvorpaa Godgjørenheden ofte udøves vistnok en stor Del af Skylden. Enhver, der har befestiget sig noget med Understøttelsesfager og har søgt at komme lidt tilbunds deri og i de fattiges Forhold, vil idelig have stødt paa saadan sørgelig nedværdigende Selvløttelse, og navnlig vil man idelig støde paa den med Hensyn til Enge- og Ligfasser, idet mange, som ere i saadanne Foreninger, negte det, fordi de tro at være nærmere til at faa Hjælp, jo uslere deres Forhold ere. I denne Henseende kunne Understøttelsesforeningerne gjøre en hel Del. Jeg har haft Lejlighed til at spore Virkning af Christianshavns Understøttelsesforenings Virksomhed i denne Henseende, idet det langt fra er saa almindeligt nu som det var i Begyndelsen af Foreningens Virksomhed, at de, som henvende sig til dem om Hjælp, søge at udmale deres Stilling

langt uslere, end den virkelig er. Det har ikke været forgjeves, at saa mange, naar de have givet den ynkkeligste Beskrivelse af deres usle Stilling og derved troet at vække en saadan Medlidenhed, at de kunde være visse paa Hjælp, have faaet et saadant Svar: „Er Tilstanden saa elendig og Nøden saa stor, saa kan Understøttelsesforeningen slet ikke tage sig deraf; thi vi understøtte kun dem, som kunne og ville hjælpe noget til selv; men den, der i enhver Henseende er saa blottet og sunken saa dybt ned i Armod, maa enten mangle Villie eller Evne til at hjælpe ordentligt til selv og behøver saa ikke alene at understøttes men at underholdes; saadanne maa henvises til det offentlige Fattigvæsen“.

Det første, den fattige i Almindelighed griber til, naar Nøden nærmer sig eller allerede staar for Døren, er at bringe nogle af sine Gjendele til Pantelaaneren, og dette koster desværre altfor liden Ulejlighed, thi i de fattige Kvarterer af Byen findes der nok af dem. Naar den øjeblikkelige Nød nogenlunde afhjælpes, tænkes der i Almindelighed kun lidt paa, hvor dyrt denne Hjælp kjøbes og hvor snart de ublu Kenter ville styrte dem, som betjene sig af denne Udvej, i en endnu større Nød og tilsidst i den dybeste redningsløse Armod. Dette at indløse pantsat Tøj er derfor en Virksomhed, som strax tilbyder sig for Understøttelsesforeningerne, thi det er et sjældent Tilfælde, at nogen, som søger Understøttelse, ikke har lært Vejen til Pantelaaneren altfor godt at kjende. Det kan derfor ikke være andet end at Understøttelsesforeningerne ofte maa hjælpe ved at indløse det pantsatte Tøj. Men

ogſaa her maa megen Forſigtighed og Narvaagenhed anbefales, ſaa at det, at en Familie „er udsat“ til det yderſte og ſtaar Fare for at miſte ſit udsatte Tøj, ingenlunde i og for ſig bør anſes ſom tilſtrækkelig Grund til at yde Hjælp. Det kan let hendes, at Tøjet kjender Vejen ſaa godt, at det ſtrax igjen giver ſig paa Vandring, og ſaaledes kan det gaa ſaa tit det bliver løſt hjem, ſaa at til ſyvende og ſidſt ſaar Pantelaaneren langt mere Fordel af den ydede Underſtøttelſe end den, man vilde hjælpe. Der bør underſøges af hvad Grund, hos hvem og paa hvilke Vilkaar Tøjet er ſat ud. Det kan godt være Tilfældet, at den førſte Grund til, at Tøj blev ſat ud, var Lyſt til at deſtage i en eller anden Forlyſtelse eller deſlige. Med Henſyn til Udsattelſen viſes ogſaa ofte ſtor Letſindighed og Ligegyldighed deri, at man blot søger det nærmefte Sted ſom det nemmeſte og vælger at give 100 pCt. og derover hos en Pantelaaner, medens man kunde ſlippe med 50 pCt. paa de billige Pantelaanerkontorer og med 12 pCt. paa Aſſiſtents-huſet. Alle ſaadanne Forhold bør tages med i Betragtning, naar det ſkal afgjøres, om en Familie bør hjælpes eller ikke. Her findes flere brugbare Momenter til at lære vedkommende at kjende, ſom ikke bør lades ubenyttede, da det er og bliver Hovedſagen ved al fornuftig og grundig Godgjørenhed, at Perſoner og Forhold læres ſaa nøje ſom muligt at kjende, ſaa at man ikke handler efter Schemaer og Rubriker, men tager tilbørligt Henſyn til Ejendommeligheder hos Perſonerne og i Forholdene. Hele dette Pantelaanervæſen er, ſom Paſtor Munk i ſin Bog om Fattigdommen i Kjøbenhavn, gjør opmærkſom paa, en af de fattiges værſte Fjender. Men ſaaledes betragte de fattige det ingenlunde. „De ere vore enefte Venner, havde vi ikke haft dem, havde vi ſlet ikke kunnet leve“ — ſaadanne Ottringer kan man ofte ſaa at høre om

Pantelaanerne. Da jeg engang gjorde et Forsøg paa at hjælpe en fattig Kone op og ved at undersøge hendes Forhold fandt, at hun især var bleven udsuget af en af de værste Nagerkarle og derfor brugte nogle stærkt dadlende Udtryk om ham, tog hun meget ivrig hans Forsvar og udbød: „Sig ikke det; han har mangen Gang hjulpet mig i min Nød, hvor slet ingen anden vilde hjælpe mig.“ At denne Hjælp havde bragt hende ned i den alledybeste Elendighed, hvorfra kun Døden kunde udfri hende og har udfriet hende — derpaa tænkte hun kun lidt.

I den Lethed, hvormed den fattige, saalange han endnu har en Trevl tilbage, kan faa den øjeblikkelige Nød afhjulpen hos Pantelaanerne, ligger en stor Fare, og den bidrager i høj Grad til at nære Letfindighed og Ligegyldighed, hvoraaf kun altfor let kommer en gruelig Sløvhed, der kan gaa saa vidt, at et Menneske kan se sig prisgIVEN den yderste Elendighed uden at kæmpe alvorligt imod. De fattige skille sig paa denne Maade altfor let af med deres Ejendele i det Haab, at de kunne indløse dem igjen — for mange et forfængeligt Haab — og berøve saaledes sig selv og deres Hjem det ene Stykke efter det andet og tabe ofte ikke alene deres Ejendele, et Tab, der sjøndt stort nok dog ingenlunde er det største; men de tabe ofte tillige Sandfen for at holde deres Person og Hjem ordentlige og rene, og det er et meget større Tab; hvormed da let følger Tabet af Selvagtelse, af Lyst og Mod til at arbejde og stræbe frem, og det er det allerstørste Tab; det lader sig saare vanskeligt oprette.

Men hvor stort et Onde end Pantelaanervæsenet er, er det dog under de nuværende Forhold ikke at tænke paa at faa det rent affkaffet; dertil er det bleven de fattige altfor uundværligt. Som en midlertidig Foranstaltning til dog

noget at bekæmpe dette Onde og tvinge Renterne noget ned maa man derfor meget paaaffjonne „de billige Laanekontorer“, som private Mænd, der have Dje og Hjerte for de fattiges Nød, have oprettet, ligesom det er glædeligt, at Pantelaanervæsenet nu er bleven ordnet ved Loven af 21de Juni 1867 og det som Følge af denne Lov udstedte Regulativ for Pantelaan, der er traadt i Kraft med dette Aars Begyndelse og hvorved de værste Virkninger af dette Væsen hemmes. Men hverken ved det ene eller ved det andet bør man aldeles slaa sig til Ro, som om nu var alt som det skulde være. Det er ganske vist et stort Fremstridt, naar den fattige kan nøjes med at give 50 pCt. naar han før maatte give 100 pCt. og derover, men selv 50 pCt. er dog saa høje Renter, at den, der tvinges til at laane paa saadanne Vilkaar, meget let vil synke. Der er desuden en Omstændighed, som gjør, at de „billige Laanekontorer“ ikke ganske kunne naa deres Maal og tvinge Renten ned hos Pantelaanerne, nemlig den, at de ikke give saa store Laan paa Panterne som disse, hvorfor de fattige endnu ofte gaa til Pantelaanerne istedetfor til de „billige Laanekontorer“ eller Assistentshuset; de foretrakke at give højere Renter og saa en større øjeblikkelig Sum fremfor at nøjes med den mindre Sum paa bedre Vilkaar. Paa den anden Side kan det ikke negtes, at Letsindigheden vilde saa ny og stærk Næring, saa at endnu meget mere Løj vilde blive udsat, dersom Renterne bleve nedsatte til hvad man under andre Forhold kalder billige og rimelige Renter, og saa vilde intet være vundet, maaffe snarere noget tabt. Det som Understøttelsesforeningerne derfor af al Magt maa stræbe efter, er saavidt muligt at bringe de fattige til ikke at benytte Pantelaanerkontorerne og søge at aabne deres Dje for den Nød, de styrte sig selv i ved letsindigt og uden tvingende

Nødvendighed at sætte ud, og er den tvingende Nødvendighed tilstede, maa de fattige endda i Almindelighed foretrække at sælge for at sætte ud, saa spare de dog Renten. Kun naar der er Vished for at man om ganske kort Tid kan indløse det pantsatte Tøj, kan der være Rimelighed derfor, men det er i de sjældneste Tilfælde. Derfor bør Understøttelsesforeningerne i denne Henseende holde Øje med dem, de antage sig, og ikke tilstede dem at sætte ud uden i ganske enkelte Tilfælde. Selv hvor det kun er en forbigaaende Forlegenhed, der skal afhjælpes, saa at vedkommende godt kunne betale det tilbage, bør det foretrakkes at lade saadanne faa et lille rentefrit Laan; derved vil der ofte kunne hjælpes godt. Denne Fremgangsmaade har Christianshavns Understøttelsesforening i den senere Tid oftere brugt og har funden den hensigtsmæssig, skjøndt Pengemidlerne kun have tilladt at bruge den efter en meget indskrænket Maalestok. Vinder det frivillige Fattigvæsen Tilslutning og Indgang, vil det let kunne ordnes saaledes, at en betydelig Sum kan anvendes til smaa rentefri Udlaan, hvorved Pantelaanervæsenet efter min Mening paa den bedste Maade modarbejdes saaledes, at de, der virkelig ville hjælpe sig selv, ikke behøve at ty dertil. At der alligevel vil blive nok tilbage, som ikke ville lade sig hjælpe og i Stedet for at ty til deres Venner ty til Hjenderne, som de kalde Venner, og lade sig flaa af dem, er desværre kun altfor vist.

Skal det frivillige Fattigvæsen kunne udvikle sig saaledes, at det kan virke til Belsignelse og naa sit Maal at bidrage til at bekæmpe Fattigondet og sætte en kraftig Dæmning for Fordærvelsens Strøm, maa Opmærksomheden altid være hen-

vendt paa, hvad der kan gøres for at forebygge Fattigdommen. Man maa ikke alene tænke paa at hjælpe paa den Nød, som er forhaanden, men søge saa vidt muligt at holde sig Fjenden fra Livet og hindre Nødens Komme. Disse to Virksomheder høre saa nøje sammen, at de maa gaa Haand i Haand, og jeg tror ikke, at den ene kan faa rigtig Fremgang uden at tage den anden med. Men alt kan ikke naas paa engang; ved at ville formeget, naar man ofte slet intet. Hvor det er muligt at forebygge Fattigdommen, er det naturligtvis at foretrække for blot at afhjælpe Nøden, hvor den har indfunden sig. Men det er netop ved at befestige sig med den tilstedeværende Nød, ved at undersøge dens Rilder og betragte den under alle Forhold, at man faar Djuene rigtig op for, hvor dens Rødder ligge, hvor der er Fejl, der kunne rettes, og hvorledes man bedst kan imødegaa Nøden og hindre, at den i Fremtiden indfinder sig. Jo mere man giver sig af med de fattige for at støtte og hjælpe dem, desto lettere vil man finde den rette Vej at slaa ind paa, for at forebygge Armøden. Jeg maa derfor anse det for det ene rette at gaa den Vej, som der ogsaa overalt her i Kjøbenhavn er slaaet ind paa, at danne Foreninger med det nærmeste Formaal at afhjælpe Nøden, hvor den findes og kan afhjælpes, saa vil det andet ganske vist ogsaa komme med og da have et fastere Grundlag at staa paa, ikke at tale om, at al Virksomhed, der afhjælper Nød tillige forebygger Nød, da Nød naturligvis igjen avler Nød. Derimod frygter jeg rigtignok, at dersom man dannede Foreninger alene med det Øjemed at forebygge uden at tænke paa at afhjælpe Nød, vilde man let komme til at mangle det rette Syn for Dødens Nød og Rilde og komme ind paa fløve Veje og saaledes gaa forbi meget og lade meget ligge, som kunde benyttes. Paa den anden Side vil det ligefrem følge

af sig selv, at enhver Forening, som med Kjærlighed, Iver og Kraft tager sig af de fattiges Nød, føres til ogsaa at gjøre det mest mulige for at forebygge og hindre den. Ogsaa i denne Henseende har det sin store Fordel, at hver Forening har sit bestemt begrænsede Omraade, saa at Rum og Forhold kunne overflues, hvorved der ogsaa i forebyggende Retning kan virkes med ganske anderledes Kraft, end naar den har en altfor vid Kreds at virke paa. Paa det mindre Rum kunne alle de stedlige Forhold blive nøje kjendte og benyttede med Fordel. Der kan meget let findes saadanne ejendommelige Forhold paa et enkelt Sted, at de, benyttede paa rette Maade, kunne give stor Fordel og virke til Belsignelse, hvorimod de ikke kunne anvendes i Almindelighed. Men paa den anden Side har det ogsaa i denne Henseende sin store Fordel, at Virksomheden igjen samles i et Centrum, hvorved det vil blive muligt med samlede Kræfter at udføre saadanne større Foretagender, som ville overstige de enkelte Foreningers Kræfter.

Det er vanskeligt at nævne alt hvad der kan gøres i forebyggende Retning og hvad der kan gøres for at aabne nye Erhvervskilder; ofte kan det ske, at der kan tilbyde sig en saadan, som man aldrig har tænkt paa; den vil ikke undgaa en nidkjær Understøttelsesforenings Opmærksomhed, der vil vide at drage Nytte deraf, medens den ofte ikke vilde kunne benyttes af de enkelte Arbejdere, fordi de mangle de Midler, som kræves dertil. Saaledes har Kafferensning ved Christianshavns Understøttelsesforenings Hjælp bragt mange Familier god Fortjeneste, medens de uden Foreningens Mellemkomst og Hjælp neppe vilde have kunnet have denne Fortjeneste. Som Foranstaltninger, hvorpaa Understøttelsesforeningerne altid bør have Øjet henvendt til Forebyggelse af Fattigdom, vil jeg blot

pege paa Oprettelse af hensigtsmæssig indrettede Syge- og Begravelseskasser, Husholdningsforeninger og andre gjensidig forfikkrende og understøttende Foreninger, Arbejds-Anvisnings-Kontorer, Sparekasser samt Opførelse af gode og billige Boliger for den fattigere Befolkning.

Paa dette sidste meget vigtige Punkt er heldigvis Opmærksomheden i de senere Aar bleven rettet, og der er ikke gjort saa ganske lidt i den Retning. Og saa Christianshavns Understøttelsesforening har i den af Bestyrelsen udgivne lille Bog „Om de fattiges Vilkaar paa Christianshavn“, henledet Opmærksomheden paa, hvor vigtigt det er at arbejde hen til at befri den arbejdende Befolkning fra den sørgelige Nødvendighed at maatte tage tilsatte med saadanne usle Boliger, der i ingen Henseende svarer til hvad man bør forlange af en nogenlunde god Bolig. Bestyrelsen har ogsaa søgt praktisk at virke for denne Sag, og 3 temmelig store Bygninger med gode Lejligheder til omtrent 80 Familier bære et glædeligt Bidnesbyrd om at dens Bestræbelser ikke have været forgjeves, en fjerde noget mindre Bygning bliver nu paabegyndt, saa at der om ikke lang Tid vil være Lejligheder til omtrent 100 Familier, hvorved der dog er gjort noget til at hindre disse Familier fra at synke i Fattigdom. Det er meget glædeligt og bør i høj Grad paaskønnes, at dette Foretagende fandt saa megen virksom Interesse og Deltagelse, at det saa hurtigt kunde sættes i Værk. Det giver godt Haab om, at der i Fremtiden vil kunne gøres mere i denne Retning; thi hvor meget der end er gjort og hvor meget godt man end tør love sig deraf, maa man endelig ikke tro, at Trangen derved i nogen væsentlig Grad er afhjulpen, thi det er saare langt fra. Hvad der hidtil er gjort kan man med Rette betragte som en god og lovende Begyndelse, men heller slet ikke som mere, og

ethvert Foretagende til at skaffe Arbejderne gode Boliger ved egen eller andres Hjælp fortjener i højeste Grad at anbefales som hensigtsmæssigt, ja som paatrængende nødvendigt.

Som det bedste Middel til at forebygge Fattigdom, naar Talen er om udenfra at bringe Hjælp, maa naturligtvis det at skaffe dem, der gjerne ville hjælpe sig selv, ordentlig lønnet Arbejde, nævnes fremfor alt. Men det er ogsaa anerkjendt, at dette er det allervanskeligste, og hvor mange der end hidtil have tænkt alvorligt derover og arbejdet derpaa, er det dog hidtil ikke lykkedes nogen at løse denne vanskelige Opgave. *) Men derfor bør den naturligtvis paa ingen Maade erklæres for uløselig, og det bliver bestandig en Fordring, der stilles til dem, som virkelig ville tage sig af de trængende, at arbejde paa at løse den, ligesom det da heller ikke kan negtes, at der ogsaa i denne Retning dog er udrettet noget. Hvor meget der vil kunne udrettes ved en samlet Virksomhed i denne Sag i Kjøbenhavn er umuligt at sige, men der er dog al Grund til at haabe, at den heller ikke i denne Henseende vil være forgjeves. En Ting er i alt Fald vis, at et ordnet frivilligt Fattigvæsen i det mindste indirekte vil kunne bidrage meget til at skaffe de trængende Arbejde derved, at de mange Underøgere komme til nærmere at kjende de fattige og ville have Lejlighed til at anbefale dem, som de lære at kjende som værdige, til at faa Arbejde og efter det nøjere Bekjendtskab de have til dem, kunne de søge at skaffe dem netop det Arbejde, som bedst svarer til deres Kræfter. Idet der saaledes arbejdes

*) I Maanedsskrift for Literatur, 6te Bind 1831 Pag. 187—209 og 527—536 findes to særdeles læseværdige Artikler af N. David, hvori Spørgsmaalet om den bedste Maade at skaffe de trængende Arbejde paa behandles.

hen til, at navnlig de faa Arbejde, som ikke misbruge Fortjenesten, vil allerede meget være vundet.

Oprettes der saaledes Understøttelsesforeninger overalt i Kjøbenhavn, saa at hvert Sogn har sin Forening eller hvor Forholdene tale derfor to Foreninger, og hver Forening igjen er delt i Kredse, hver med sin Bestyrer, og hver Kreds igjen i smaa Distrikter, hver med sin Undersøger, der er nøje bekendt med Fattigforholdene i sit Distrikt, saa kan der være Haab om, at der kan udrettes noget ordentligt til at afhjælpe Nøden og modvirke Fattigdommen, saa ville de Gaver, som ydes, kunne finde en saadan Anvendelse, at de kunne stifte den størst mulige Nytte. Men for at det frivillige Fattigvæsen, der saaledes organiseres kan faa den tilborlige Fasthed og Kraft maa igjen alle Foreningerne samles i en Overbestyrelse, et fælles Organ. De enkelte Foreninger bør vel have tilborlig Frihed og Selvstændighed saa at de kunne virke det bedst mulige efter de forhaandenværende Forhold og Omstændigheder, de maa derfor ikke indskrænkes ved formange i det enkelt gaaende Bestemmelser; de bør have Myndighed til at afgjøre alle paa deres Omraade mødende Understøttelsestilfælde efter deres Skjøn og efter den Kundskab, som de ved Undersøgerne faa angaaende de særegne Forhold. Saaledes maa hver Forening udgjøre et hele for sig, men tillige et Led i den Kjede, som det hele frivillige Fattigvæsen i Kjøbenhavn danner. Ved en Fællesbestyrelse, som tænkes sammensat væsentlig af Foreningernes Formænd eller andre af Foreningerne udvalgte Mænd og mulig nogle andre paa anden Maade valgte, maa der sørges for, at alle

Foreninger i det væsentlige handle efter de samme Grundprinciper og i Hovedsagen paa samme Maade. Ligeledes maa der ved en Fællesbestyrelse sørges for, at de Pengemidler, som det frillige Fattigvæsen faar at raade over, fordeles nogenlunde ligelig imellem de forskjellige Foreninger i Forhold til den tilstedeværende Trang. Først naar saadanne Foreninger overalt ere oprettede og igjen samlede til fælles Virksomhed, kan det siges, at det frivillige Fattigvæsen er kommen i den rette Gange, og først saa kan man vente, at Sagen vinder saa almindelig Indgang, at Bidragene ville indflyde rigeligt, saa at Maalet i det mindste tilnærmelsesvis kan naas, først saa kan der ogsaa tænkes paa en Samvirken med det offentlige Fattigvæsen. Uden Tvivl vil den Omordning af det offentlige Fattigvæsen, hvis Nødvendighed nu fra alle Sider synes at være erkjendt, foregaa i den nærmeste Fremtid, og dersom denne Ordning kommer til at gaa i den Retning, som er angivet i det af Borgerrepræsentationens Udvalg forfattede Betænkning, vil det offentlige Fattigvæsen i det frivillige se sit nødvendige Supplement og der vil være godt Haab om at de ved gjensidig at støtte hinanden ville kunne naa et godt Maal *). Kan end ikke det Maal naas, som jeg maa anse for det ønskeligste, at alt hvad der vil og kan rejsses overlades til det frivillige Fattigvæsens Forsorg, saa vil dog saa meget kunne opnaas, at mange udløses af det almindelige Fattigvæsen eller hindres fra at

*) Allerede længe før Borgerrepræsentationen ved Nedsættelsen af Udvalget til at gjøre Forslag angaaende Fattigvæsenets Ordning 1855 udtalte denne Tanke (Borgerrepræsentanternes Forhandling 26de Aarg. 1866, Pag. 187) er den oftere kommen frem. Saaledes urgerede Indenrigsminister P. G. Bang den stærkt i Folkethinget 7de Sess. 1855 under en Forespørgsel om Dyrtiden i Kjøbenhavn, se Rigsdagstid. 7de Sess., Pag. 269—70.

ty til det og mange hjælpes saaledes paa Fode, at deres Selvagtelse og Lust til Selverhverv bevares og styrkes og mange Kræfter reddes og bevares for Samfundet. Derved vil det uden Tvivl ogsaa blive lettere for det almindelige Fattigvæsen at gennemføre den nødvendige Sondring mellem saadanne, som kun ved ulykkelige Omstændigheder ere satte i den sørgelige Nødvendighed at maatte ty til Fattigvæsenet, og saadanne dovre og ligegyldige, gjenstridige og udsvævende Personer, som ikke bør hjælpes paa anden Maade, end at de tvinges til at arbejde. Derfor har og maa det offentlige Fattigvæsen have en Politimyndighed, en Magt til at tugte og tvinge, som det frivillige Fattigvæsen naturligvis hverken har eller har Brug for; det har slet ikke Brug for anden Magt og Myndighed end den, som ligger i Kjerligheden, der yder Hjælp, og som den, der modtager Hjælpen med Glæde og frivillig bøjer sig for. Møder der Tilfælde, hvor der er Brug for anden Magt og Myndighed, maa de naturligvis henvises til det offentlige Fattigvæsen.

Hvad vil saa et saadant frivilligt Fattigvæsen koste? hvor stor er den Sum, som behøves for at det skal saa nogen virkelig Betydning? — Det er vistnok vanskeligt at give Svar herpaa, ja det er rent umuligt allerede nu at give et blot nogenlunde fyldestgørende Svar og nævne en Sum, der endog kun tilnærmelsesvis vil kunne svare til, hvad der behøves, naar de Krav, som stilles til det frivillige Fattigvæsen, nogenlunde skulle fyldestgøres. At det ikke er Smaasummer, hvorom Talen bliver, vil blive indlysende, naar man tager i Betragtning i hvilken Grad Fattigskatten Aar for Aar stiger,

for 1867 over 500,000 Rd. og iaar over 600,000 Rd. Skal der tænkes paa en Virksomhed, som kan faa nogen Betydning ved Siden af saa store Summer, saa maa der kræves meget; skal det kunne naas at bevirke, om ikke at Fattigskatten synker, saa dog, at den ikke stiger i et saa forfærdeligt Forhold, saa maa der store Summer til. Ja, det kan ikke være andet, og dersom Sagens Betydning først gaar rigtig op for Kjøbenhavns Indvaanere, saa at Interessen derfor vaagner og Lyst til at støtte og hjælpe den og føre den frem vækkes, om ikke hos alle, saa dog hos den overvejende Flerhed, saa at de ville række Haanden dertil, hver efter sin Evne, saa vil det ogsaa let lykkes at faa en stor Sum bragt tilveje, og det er min Overbevisning, at ikke alene de trængende, men ogsaa de skatteyndende Borgere, ja det hele Samfund, vil staa sig godt derved. — Forholdene her i Kjøbenhavn og i Provindsbyerne ere naturligvis saa forskellige, at der ikke lader sig drage nogen bestemt og paalidelig Slutning fra det ene Sted til det andet; men det kan dog mulig have Interesse for nogen at erfare, at efter Meddelelse fra en af Bestyrerne af Understøttelsesforeningen i en Provindsby paa c. 4,500 Indb. med en Fattigskat af c. 9,000 Rd. har Resultatet af Foreningens Virksomhed i det første Aar været, at ikke en eneste ny Familie eller enkelt Person i det Aar kom til Fattigvæsenet. Skjøndt der herfra ingen Slutning lader sig drage med nogen Paalidelighed til Kjøbenhavn, saa kan det dog ikke være andet, end at det maa bidrage til at styrke og nære Haabet om, at ogsaa her vil saadan Virksomhed i ikke ringe Grad bidrage til at formindske Tilgangen til Fattigvæsenet. Det vil vistnok for mange være et vægtigt Motiv til at bevæge dem til at yde Bidrag til det frivillige Fattigvæsen. Naar dertil kommer hvad et frivilligt

organiseret Fattigvæsen vil kunne bidrage til at formindske Tiggeriet, der i mange forskjellige Skikkelser florerer hos os i saa høj Grad, og hvad der kan indvindes af den store Udgift dertil, kan jeg ikke tvivle om, at tilstrækkelig store Summer ville indkomme til dermed at udrette noget ordentligt.

Jeg kan ikke negte mig den Glæde her at anføre et Par enkelte meget talende Vidnesbyrd om en varm og inderlig Tilslutning til denne Sag. En Mand, som sidder i en stor Virksomhed, har tilfagt mig til dette Øjemed et aarligt Bidrag af 400 a 500 Rd. med den Tilføjelse, at selv med et saa stort Bidrag mente han ikke at bringe noget Offer, men endog at kunne staa sig derved, naar han beregnede, hvad han vilde kunne vinde baade i Tid og Penge ved at kunne henvise til Understøttelsesforeningen den store Mængde Tiggere, som han yder Hjælp uden at kjende det allermindste til dem eller deres Forhold og uden at have den mindste Tilfredsstillelse af de mange Gaver, der maaske gøre mere Skade end Gavn. Af et Brev, som jeg i samme Anledning har modtaget fra en anden Mand, tillader jeg mig at anføre følgende: „Da jeg begyndte min Forretning, tog jeg den Bestemmelse, „at der af Netto-Ubyttet af min Forretning skulde svares en „Procent-Afgift i veldædigt Øjemed og bestemte denne fore- „løbig saaledes: af 600 Rd. Skatteindtægt 1 pCt., af 700 „Rd. 2 pCt., af 800 Rd. 3 pCt., af 900 Rd. 4 pCt., af „1,000 Rd. og derover 5 pCt., og beder Dem, Hr. Pastor, „tage under Overvejelse, om der ikke burde og kunde virkes „til, at flere optog et lignende System i deres Forretning. „Det vilde efter min Mening give det heldigste Resultat i en „saadan Sag, og navnlig naar der skal arbejdes paa den „Slags Velgjørenhed, som i det Øjeblik, der tilsyneladende „ses Nød og Elendighed, lader sig bevæge til at vise sig.

„Jeg frygter nemlig meget for, at den Tribut, som ydes paa
 „denne Maade i høj Grad vil reduceres, naar den skal ydes
 „til en Forening; thi det er Øjeblikkets Indskydelse og den
 „Maade, hvorpaa Medlidenheden bliver paavirket, der dikterer
 „at yde den i første Tilfælde, hvorimod i sidste Tilfælde in=
 „gen saadan Paavirkning kan finde Sted. Det vilde vistnok
 „være de færreste, som efterat have afvist en ubekjendt Betler,
 „gik hen og indbetalte til Foreningen det Beløb, som han
 „mulig vilde have givet Betleren, hvis der ingen saadan For=
 „ening havde været; og bedre vilde det ikke gaa med hvad
 „man tænker at give efter hvad Kassen formaar — den Slags
 „glemmes saa let, hvad uden Tvivl flere Belgjørenhedsfor=
 „eninger have maattet sande. Har derimod en Mand bestemt
 „sig for at give en vis pCt. Afgift og givet Belgjørenheds=
 „foreningen en Konto i sine Regnskabsbøger, saa bliver den
 „en Del af hans Forretning, og han vil altid komme til at
 „betragte Afgiften som en Gjæld, han maa afgjøre lige saavel
 „som enhver anden.“ Det er mig naturligt en stor Glæde
 at kunne anføre et saadant Bevis paa varm Interesse for denne
 Sag, og jeg kan ikke andet end paa det varmeste anbefale
 denne Fremgangsmaade til alle Forretningsmands Overvejelse
 med det Ønske, at mange ville følge det her givne Exempel.
 Det er et sjældent varmt Hjerte, der har sat en saa høj Skala
 for Afgiften som den anførte, og det er ikke at vente, at ret
 mange ville følge den, men selv med en meget lavere Skala
 vilde det være til stor Gavn, om Systemet blev optaget af
 mange, og jeg haaber, at Forslaget vil findes at være prak=
 tisk, da Afgiften til Understøttelse saaledes altid kommer til at
 staa i Forhold til Forretningens Gang.

Naar jeg har kunnet nævne to saadanne Exempler paa
 storartet Godgjørenhed og varm Interesse for det frivillige

Fattigvæsen, som begge have det Fortrin at være udgaade fra praktiske Forretningsmænd, som rigtignok begge have gjort deres Beregninger med særdeles varme Hjerter, saa mener jeg mig berettiget til at have godt Haab om den Sags Fremgang, hvis Talsmand jeg gjerne vil være og her har gjort mig til. Men een Svale gjør ingen Sommer, det er vel sandt, men her er ogsaa to, og saa staa de to endda slet ikke ene; fra mange forskellige Sider har jeg modtaget Vidnesbyrd om Samstemning med og Tilslutning til denne Sag, og paa disse Vidnesbyrd i Henvendelser til mig tør jeg lægge saa meget mere Vægt, som jeg for min Person ikke har kunnet lægge den mindste Vægt i Skaa-len, efter som mit Navn vistnok i denne Anledning for første Gang er hørt af de fleste af dem, som angaaende denne Sag have henvendt sig til mig. Havde Henvendelserne været rettede til en Mand, hvis Navn var almindelig bekjendt og som ved sin Virksomhed havde knyttet mange til sig, saa kunde mulig noget af Interessen være at skrive paa Personlighedens Regning, men som det nu er, kan der ikke være den ringeste Tvivl om, at det er Sagen selv, der har vaakt Interesse uden mindste personlige Hensyn. Det er just det gladelige, thi det giver godt Haab om at Sagen vil faa god Fremgang og finde Anklang mange Steder. Jo mere den bliver bekjendt og drøftet, desflere Venner vil den vistnok faa, desflere ville uden Tvivl yde Bidrag til den.

For mange vil det vistnok synes at være langt behageligere og give en større øjeblikkelig Tilfredsstillelse selv at uddele sin Skjerv til de trængende, man træffer paa; men det er et Spørgsmaal, om det er det nyttigste og rigtigste og om det er en sand Tilfredsstillelse, man paa den Maade opnaar. Det behøver maaske neppe at siges, men for en Sikkerheds Skyld vil jeg dog her

fige det, at det aldrig kan eller bør være Meningen med at danne Foreninger at fritage den enkelte for den personlige Pligt at hjælpe og gjøre vel i en saa vid Kreds som muligt og at give dem, han kjender; det vilde være aldeles absurd, om den, der kjender en værdig trængende Familie og staar i Forhold til den, vilde unddrage den sin Hjælp for at bringe Gaven til Understøttelsesforeningen; det vilde være urimeligt, om nogen ved at give Bidrag til det frivillige Fattigvæsen, vilde mene sig løst fra de Baand, hvorved han ellers maatte føle sig bunden til en trængende Person eller Familie. Hvor Hjælp ydes personlig i kjendte Forhold, saa at Gaven bringes med Kjærlighed og der saaledes er et Baand mellem Giver og Modtager, der bør naturligvis et saadant Baand bevares, som det overhovedet med denne Sag aldrig kan være Meningen at løse noget Baand, at sonderbrynde og adsplitte, men tværtimod at sammenknytte, samle og forene. I det personlige Forhold til en trængende Familie kan der være sand Tilfredsstillelse, fordi der kan øves en sand Kjærlighedsgjerning og der kan saavel Trangen som Pligten til at gjøre godt og at meddele ske fyldest. Der er jo netop det tilstede, som ved det frivillige Fattigvæsen skal tilstræbes: en virkelig sand Understøttelse, grundet paa personlig Undersøgelse og Kjendskab, der gjør det muligt at hjælpe de værdige trængende d. v. s. dem, som ville lade sig rejse. — Men ganske anderledes forholder det sig med de Almisser, som gives til alle Slags fremmede, ganske ubekjendte Tiggere; det er kun imod en saadan Godgjørenhed, denne Virksomhed er rettet, det er den, som man vil søge at gjøre mere frugtbringende, det er i den, der ingen sand Tilfredsstillelse er og med Hensyn til den, at det er berettiget at tvivle, om det er rigtigt hellere at ville give saadanne Almisser end give Hjælpen til en Understøttelses-

forening, eller rettere sagt, her behøver man slet ikke at tvivle om at det sidste er bedre end det første. Naar der gives Almisfe, som det i Almindelighed sfer til den første den bedste Tigger, som oftest blot for at slippe for hans Overhæng, mener jeg rigtignok, at det beror paa en Misforstaaelse af hvad det er at gjøre godt, dersom man vil kalde det saaledes, og naar man mener dermed at have fyldestgjort sin personlige Pligt til Godgjørenhed, saa ligger deri en stor Fare, idet man saaledes frigjør sig for det Ansvar, der er forbundet med at give, og gjør sig Godgjørenheds Pligten altfor let og ledes derved let til i det hele at tage sig Livets Pligter og dets Opgave altfor let. Vil man virkelig gjøre den Pligt fyldest, som uden Tvivl paaligger enhver: efter Evne at gjøre vel og at antage sig de trængende, saa kræves der noget helt andet end at tillaste en Tigger en Almisfe, derved er intet gjort, saa maa man følge den trængende, besøge ham i hans Hjem, se hvor stor hans Nød er og hvorledes den bedst kan afhjælpes. Først saaledes kan man berolige sig med virkelig at have gjort en Kjærligheds Gjerning, først saaledes vil man kunne finde sand Tilfredsstillelse, hvorimod man ved at give Almisfe til Bettlere, som tigge ved Dørene eller paa Gaderne, i Avisen eller paa anden Maade, og lade det bero dermed uden den mindste Berøring med den trængende, og saa bilde sig ind, at det er en sand Godgjørenhed, vugger sig i en Illusion og bringer sin Samvittighed til at sove paa den Indbildnings bløde Pude at have gjort noget godt. Dersom de, der saaledes give Almisfe ved Dørene eller paa anden Maade uden at anstille nogensomhelst Undersøgelse, uden at kjende det allerringeste til Bettleren, uden at følge ham et eneste Skridt over Dørtærskelen, kunde se, hvormange af deres Penge der umiddelbart gik ned i den nærmeste Beværtningskjælder

uden at bringe nogen Gavn eller anden Glæde end den, der kan være forbunden med en Kus, hvorofte en saadan Almisfe blev Begyndelsen til et Menneffes Ruin ved at give ham Smag paa at tigge i Stedet for at arbejde, hvorofte den blev anvendt til tidspildende, unyttige og ødelæggende Fornøjelser, hvorofte til Udsvævelser og andre Laster — saa vilde de vistnok forfærdes og føle, hvilket Ansvar der ligger i at give, og lære at forstaae, at maa man ikke lade den venstre Haand vide hvad den højre gjør, saa skal man derimod lade sit Hjerte følge med, saa man ikke slipper den, man vil hjælpe, saa snart Almisjen er gleden ud af Haanden. Det er slet ikke saa vanskeligt en Sag, som mange bilde sig ind, at saa lidt klarere Indblik i, hvorledes det forholder sig med Tiggeriet og hvormegen Fordærvelse der er forbundet dermed, en Fordærvelse som bliver næret derved, at man lader det være nok, naar man blot bliver af med sin Almisfe. Enhver, der vil gjøre sig den Ulejlighed, endog blot for en ganske kort Tid, at indlade sig lidt med de Tiggere, som henvende sig til ham, udspørge dem angaaende deres Hjem, Familie og andre Forhold og derpaa søge dem i deres opgivne Hjem og endog saa kun ganske løseligt undersøge, hvorvidt deres Opgivelser stemme overens med Sandheden, vil snart blive overbevist om, at den største Del af den Hjælp, som ydes som Almisfe ved Dørene og paa Gaderne, gjør Skade i Stedet for Gavn. Denne saakaldte Godgjørenhed fortjener virkelig i Almindelighed slet ikke Navn af Godgjørenhed, det er ofte kun Magelighed, Ulyst til virkelig at indlade sig med Nøden og forsøge paa at afhjælpe den. Forsøg paa for godt Kjøb at slippe for den sande Godgjørenheds Pligt, som fordrer en hel Del mere.

Der kan ganske vist gives Tilfælde, hvor Forholdene stille sig saaledes, at man ikke bør undslaa sig ved at give

uden at kunne undersøge eller følge den videre, som modtager Hjælpen, men det bliver dog Undtagelser; i Reglen maa man gjøre langt mere, naar man har Evne til at hjælpe andre. Men nu er det let at se, at dersom de rige og velhavende, som have baade Evne og Villie til at hjælpe andre, af disse Hensyn skulde være indskrænkede til at hjælpe dem, de personlig kunde lære at kjende, saa vilde det kun blive et meget indskrænket Antal, der vilde blive hjulpen, og de vilde langt fra kunne yde Hjælp til saa mange, som deres Evne ellers vilde strække til; de baade ville og kunne give i langt rigere Maal end de selv personlig kunne lære de trængende og deres Forhold at kjende, og derfor trænge de til saadanne, som ville udføre den Gjerning, som det er umuligt for dem personligt selv at overkomme, nemlig at undersøge Forholdene, følge de trængende og tilligemed de riges Gaver ogsaa yde dem personlig Bistand i Raad og Daad og saaledes ogsaa hjælpe dem til at rejses og styrkes i fædelig Henseende, saaledes kan Kjærligheds og Godgjørenheds Pligten ske fyldest. Dette at være Mellemskæde mellem de rige og de fattige er det, som det frivillige Fattigvæsen tilbyder. Saaledes gives der en Udvej, hvorved det kan gøres muligt, at den trængende ikke behøver at gaa uhjulpen bort og hvorved der tillige paa den anden Side sørges for at i det mindste de groveste Misbrug af Gaverne fjernes.

Vil nu nogen spørge os, som med varm Kjærlighed virke for denne Sag: Tro I med et saadant organiseret frivilligt Fattigvæsen at kunne raade Bod paa Fattigdommen og oprykke det med Rod? saa vil jeg for mit Bedkommende svare —

og jeg er vis paa at alle de, der i denne Sag gaa med mig, ogsaa heri ville være enige: Nej, det tror jeg paa ingen Maade. Jeg vil endog føje til, at jeg antager, at den, der tror ved den her foreslaaede eller ved hvilken som helst anden Ordning af disse Forhold at kunne raade Bod paa dette Onde og oprykke det med Nøde, kun kan have bestjæftiget sig meget lidt med dette Spørgsmaal og kun have betragtet det ganske overfladisk. For ethvert forskende Øje, for enhver blot noget dybere gaaende Undersøgelse vil det vise sig at dette Samsundsøndes Rødder ligge dybt, saare dybt og ere meget stærke og vidt forgrenede; dette Onde er saaledes rodfæstet i vor hele sociale Tilstand, i alle vore sociale Forhold og i den hele sædelige Tilstand, hvori vi leve, at ingen som helst blot menneskelig Institution, den være saa vist indrettet og saa godt udstyret, som tænkes kan, vil være istand til at rykke Rødderne op og have dette Onde. Dertil kræves en Røstestang af en ganske anden Art, thi dertil kræves en Forbedring af hele Slægtens sædelige Tilstand, en Forbedring ikke blot i de lavere men ligesaa vel i de højere Samsundslag. Fattigdommens og den dermed følgende Elendigheds Rødder ligge i Samsundets Synder, i de fattiges Synder, men ikke i dem alene, ogsaa i de bedre stillede Synder, og det er da klart, at der til at rykke saadanne Rødder op skal stærkere Kræfter, end blot menneskelige Indretninger have at raade over.

Skylden for at Fattigdommen og dens Elendighed kan gribe saa stærkt om sig, at det kan blive farligt for det hele Samsund, ligger hos det hele Samsund selv, hvorfor Betragtningen af dette Onde maa indeholde en alvorlig Paamindelse for alle til at vende Blikket paa sig selv. Der kan paa vises meget, som virker skadeligt og ødelæggende paa den

arbejdende og fattigere Befolkning, mange Forhold, hvori der indeholdes store og farlige Fristelser for den, mange Indretninger, der ligefrem ere til Fordærvelse for den; i alt dette maa for en stor Del Grunden til Elendigheden søges. De fattige have mange Fjender, som Pastor Mundt i sin Bog om Fattigdommen klart har vist det, Fjender, der hver paa sin Maade bidrage til at trykke de fattige dybere ned, skjøndt de mange Gange give sig Skin af at ville rejse dem op, og hvad der er det værste, tit af de fattige blive betragtede og søgte som Benner i Stedet for at blive bekæmpede og skuede som Fjender. Saadanne Fjender bør man af al Magt bekæmpe, og medens de spredte Kræfter her kun kunne udrette lidet og let spildes, saa ville Foreninger, der samle Kræfterne, kunne udrette meget.

Men den egentlige Rød, der bestandig skyder nye Stud, ligger meget dybere. 3 ydre Henseender ere vore Forhold i det hele taget saa gode, at det vistnok er de sjældneste Tilfælde, hvor det er udelukkende Forholdenes Magt, der styrte en Familie i Armod og Elendighed, uden at den selv bærer nogen Skyld. De overdrevent mange Forlystelsessteder i alle mulige Gradationer og alle mulige Arter, ligesaa de allerlaveste og usleste, hvor kun den allerraaeste Natur, der er bleven næsten til Dyriskhed, kan finde Tilfredsstillelse, og til dem, der ere udstyrede med Kunst og Smag, saa at selv den mere dannede Sands kan finde Nydelse der; de mange Pantelaanerkontorer, hvor der paa den ublueste Maade spekuleres i de fattiges Forleghed og Rød, saa man lever godt deraf; de usle Boliger, hvis Ejere ikke give de værste Pantelaanere og Nagerkarle det mindste efter, men udsuge Blodet af de Stakler, som tvinges til at ty til saadanne elendige Rønner for dog at faa Tag over Hovedet; alt dette og andet mere kan vel med

Dette nævnes som medvirkende Aarsager til Fattigdom, Nød og Elendighed. Hvo kan et eneste Øjeblik tvivle om, at de have gjort ubodelig Skade? Men saa megen Skade kunne de kun anrette, fordi der i Befolkningen, paa hvilke de ere be- regnede, findes saa megen Forlystelses- og Nydelseslyste, saa megen Vetsindighed og Egegryldighed, saa megen Dovenskab og Lathed, saa megen Usædelighed og Drukkenskab, over- hovedet saa mange onde Tilbøjeligheder, som naturligvis i de omtalte Forhold finde god Næring. Men naar jeg saa- ledes ikke kan andet end udtale som min Mening, at det i sædelig Henseende kun staar daarligt til hos en stor Del af vor fattige Befolkning og at deri den egentlige Grund maa søges til den Armodens Elendighed, hvori de saa ofte synke ned, saa maa det paa ingen Maade misforstaaes, som om det skulde gjælde den hele fattige Befolkning; det er saa langt fra Til- fældet, at jeg tvertimod ved Siden af det meget daarlige har fundet saare meget godt. Har jeg i Henseende til Sæde- lighedens Tilstand hos den fattige Befolkning maattet gjøre sørgelige Erfaringer, saa har jeg ogsaa gjort mange glæ- delige og set mangen Familie paa den håderligste Maade kæmpe sig gennem Nød og Fattigdom med beundringsværdig Mod og Styrke. Som Resultatet af min Færden mellem de fattige kan jeg sige dette, at jeg bestandig mere og mere har faaet Kjærlighed til dem og bestandig større og større Lyst til at virke for dem hvad jeg kan og hvad der gives mig Betsignelse til. Alt det sørgelige og nedslaaende, ja jeg kan gjerne sige forfærdelige, som jeg har lært at kjende hos de fattige, har paa ingen Maade kunnet betage mig Haabet om og Troen paa, at der kan gøres meget for dem og ved dem, thi de maa selv være medvirkende, saa at hvad der gøres maa saavidt muligt ikke alene gøres for men ogsaa ved dem.

Men det gjælder naturligvis om at finde dem, som ville lade sig hjælpe. Netop fordi jeg har Kjærlighed til de fattige, kan jeg ikke lufte Diet for de mange Brøst og Bræk, som findes, og ikke lade være at paapege dem saa bestemt som muligt. Dernæst maa jeg værgе mig mod den Misforstaaelse, at jeg skulde mene, at det alene er i Samfundets lavere Lag, at et saadant sædeligt Forsald som det paapegede findes; det er langt fra. I de lavere Samfundslag blive rigtignok Lasterne og deres forbarvelige Følger mest iøjnesaldende, fordi der ikke haves saa mange Midler til at dække dem med; de kunne ikke skjule sig under det glatte, smukke og blændende Ydre, hvormed de højere Stænder saa tit forstaa at skjule megen sædelig Raadenstab og Fordærvelse. Under andre Former findes de samme Laster og onde Tilbøjeligheder paa alle Samfundets Trin; her gaaer ingen Ram forbi. Jeg vil blot pege paa den Løshed og Lethed i saa mange Forhold, i hvilken al Alvor staar Fare for at gaa til Grunde; den Overfladisthed og Forsængelighed, hvormed kun Skallen søges og Kjernen bliver liggende urørt; den Nydelsessyge, som griber saa stærkt om sig, at der for lutter Nydelse snart ikke bliver Tid og Plads til alvorligt Arbejde. Herved kan jeg ikke lade være at nævne et Forhold, hvor Nydelses- og Forlystelsessygen især synes mig at være farlig, nemlig dette, at Børnene saa tidlig vænnes til at kjende og nyde de mange Slags Fornøjelser, saa at man ikke lader dem tilbørlig Ro til at blive oplærte og opdragne til Livets Gjerning og Alvor. Man har haft meget travlt med at paaase, at Børnene ikke blive overlæssede med Arbejde i Skolerne; men kun lidt har man haft Øje for den langt større Fare for at Børnens Kræfter i Hjemmene fortæres ved Baller og Selvfæber, Be-

føg i Theatrene og alle Slags Forlystelser. Dette burde tages under alvorlig Overvejelse.

Som et Bevis paa den Slaphed i sædelig Henseende, hvorunder vi lide, vil jeg henvise til et Forhold, som staar i nøjeste Forbindelse med den Sag, som vi her have for, da den i høj Grad har Indflydelse paa de fattiges Forhold og Omstændigheder, nemlig Forholdet mellem Husbonde og Tjende. Den Løshed, som desværre findes i dette Forhold, kan ikke andet end have en meget skadelig Indflydelse paa det hele Samfund; men især kommer den arbejdende og lavere stillede Befolkning, hvorfra hovedsagelig Tjendet udgaar, til at lide derunder. Vel bærer dette ogsaa selv en meget stor Del af Skylden, men dog langt fra den hele, en stor Del falder ogsaa paa Husbonden og Arbejdsherren. Den Mangel paa Alvor og Fasthed, som ogsaa i dette Forhold vises, bør drages frem, for at alle kunne blive opmærksomme paa det fordærvelige deri, for at der kan blive gjort noget for at styrke og befæste det altfor løse Baand. Denne Løshed er Skyld i, at saa mange fattige staa saa forunderlig ene, at de, naar Nøden kommer, ikke have en eneste, som de med Tillid kunne henvende sig til for at søge Hjælp og Raad. De allerfleste, som ere i Trang, have, inden det gik saaledes tilbage for dem, tilbragt mange Aar i tjenende Stillinger og have saaledes staaet i nærmere Forbindelse med og nøjere Forhold til forskjellige i forskjellige Livsstillinger, til hvem man dog skulde tro, at de vare knyttede med saadanne Baand, at de ogsaa hos dem kunde finde noget Tilhold, og dog er det meget almindeligt, at de fattige, naar man spørger om, hvem de kunne henvise til som dem, der kjende noget til dem og kunne afslægge Vidnesbyrd om deres Trang og Værdighed, henvise til den Urtekrammer, hos hvem de handle, eller til

andre, til hvem de staa i et lignende aldeles løst Forhold, eller dog kun til saadanne, som de i den senere Tid ere komne i nogen Forbindelse med. De have naturligtvis dels Skudsmaalsbøger, dels Attester og Anbefalinger fra dem, de have tjent eller arbejdet for, ofte i en altfor stor Overflodighed, som de komme frem med og henvise til, men det er meget sjældent, at der blandt de mange findes en eneste, som har fulgt deres Forhold og kjendt noget til dem siden Tjenestetiden. Ligger der ikke heri et Bidnesbyrd saavel mod Tyende og Arbejder som med Husbonde og Arbejdsherre, mod de fattige saavel som mod de bedre stillede, at de ikke have opfattet Forholdet mellem Tyende og Arbejder paa den ene og Husbonde og Arbejdsherre paa den anden Side paa den rette Maade, et Bidnesbyrd om sædelig Slaphed i denne Henseende. Den ulige Fordeling af de materielle Goder, som ligesom er begrundet i den menneskelige Natur, skal efter Skaberens vise Hensigt aabenbart tjene til at holde det menneskelige Samfund sammen derved, at Menneskene netop paa Grund af denne Forskjellighed komme til at trænge til hinanden; de fattige trænge til de rige, at de ved dem kunne faa Brødet, og de rige trænge til de fattige, at de ved dem kunne faa det Arbejde udført, som er dem uundværligt. Saaledes skal Forskjellen tjene til at forene dem, og ethvert Forsøg paa ad Socialismens eller Communismens Vej — hvortil vi Gud være lovet ikke kjende noget hos os — at ophæve og tilintetgjøre denne Forskjel langt fra at befæste og styrke Samfundet netop paa den allerfjærgeligste Maade vil adspytte og ødelægge det. Skal denne gjensidige Trang til hinanden imidlertid virkelig kunne tjene til at forene de forskellige Samfunds-Lag og holde dem sammen, maa der være saa megen Alvor i Opfattelsen af Tyendeforholdet, at derved et virkelig Baand knyttes

mellem Husbonde og Tjende, mellem Arbejdsherre og Arbejder. Men saaledes som det nu er hos os — og det er i denne Henseende i en lang Arrække gaaet nedad — er der en sorgelig Pøshed i dette Forhold; en idelig Omstiftelse finder Sted; de tjenende ere neppe saa længe paa et Sted, at et Baand faar Tid til at knyttes og befæstes. Tjeneren har haft saa mange Herrer, at han derfor ingen har at holde sig til, ingen, af hvem han med mindste Skin af Ret eller Rimelighed kan vente, at han vil tage sig af ham i Nøden; og Herren har haft saa mange Tjenere, at han hverken ved Navn eller Tal paa dem og derfor ikke har Interesse for eller Kjærlighed til en eneste af dem. Heri aabenbarer sig den samme Mangel paa sædelig Alvor og Fasthed, som der gjør sig gjeldende overalt. Man vil gjøre Livet til Nydelse alene og har derfor ikke Taalmodighed til at bære og lide noget; saasnart der er noget, som skal taales og bæres, noget, der skal fordrages og bæres over med, noget, der kræver nogen alvorlig Anstrengelse, saa er man strax færdig; Baandet brydes og lettere Forhold søges, og saaledes gaar det i det uendelige. Men saa er det intet Under, at de fattige saa ofte staa ene; saa er det intet Under, at der aabner sig en gabende Kluft mellem de trængende og de bedre stillede, saa at de gjensidig have altfor ringe Tanker om hinanden; de første tro om de sidste, at de slet ikke have Hjerte for dem, og disse igjen om hine, at de due ikke til noget. Men her er paa begge Sider en stor Fejltagelse, og det frivillige Fattigvæsen med de mange personlige Kræfter, der arbejde i dets Tjeneste vil kunne bidrage til at opløse Fejltagelsen. For de fattige vil det give et levende Bevis paa, at der ikke alene blandt de bedre stillede er dem, der ville give af deres Overskud men at der ogsaa er dem, der ville besøge de fattige og per-

sonlig tage sig af dem og staa dem bi, og de ville i dem finde deres sande Venner, til hvem de gjerne ty og søge Raad. Det hører til de glædeligste Erfaringer, som Christianshavns Understøttelsesforening har gjort, at adskillige af dem, som den har antaget sig, have saaledes sluttet sig til dem, der som Undersøgere have bragt dem Hjælp, at de have henvendt sig til dem ikke alene naar det var Nød der trykkede dem, men ogsaa under andre Sorger og have fundet Trøst og Opmuntring derved.

Det altfor løse Forhold imellem Husbonde og Tjende viser sig ikke alene forærveligt derved, at de trængende komme til tit at staa saa sørgelig alene uden Venner, der have Ene og Villie til at hjælpe dem, at de ikke skulde synke ned i Armod; det har navnlig for Tjenestepigernes Bedkommende en anden ligesaa alvorlig og betænkelig Side. Derved at Tjenestepigerne vænnes til at betragte Forholdet til Husbonde og Madmoder som saa lidet bindende, at det let kan løses, faa snart der er det mindste i Vejen, det mindste som ikke behager dem, unddrage de sig bestandig mere og mere det kjerlige Tilsyn og den gode Vejledning, som en omhyggelig og god Husmoder anser det for sin Pligt at yde og gjerne yder den unge uerfarne Tjenestepige. De ville ikke finde sig i noget Slags Baand eller noget Slags Tugt, og om de end lære noget mere af hvad der er aldeles nødvendigt for enhver Husmoder at forstaa, naar hun skal kunne forestaa Huset vel, ligegyldig i hvad Stilling det er, end de Piger, der tilbringe al deres Tid i en Fabrik, saa er det dog kummerligt nok; thi deres idelige Skiftet gør det umuligt for dem at lære noget tilgavns, de mange forskjellige Huses forskjellige Stikke og Indretninger, som de komme ind i, forvirre dem saaledes, at der ikke kommer Orden og Ro ind i deres Vir-

ken og det bliver umuligt for dem at arbejde med den Orden og Stadighed, uden hvilken det er let at se, at en Kones Gjerning ikke kan gøres forsvarlig. Af de ustadige, flette, uordentlige og idelig skiftende Tjenestepiger bliver der naturligvis ogsaa daarlige, uordentlige og jeg havde nær sagt idelig skiftende Husfruer. Saa meget er i alt Fald baade vist og sandt, at den Løshed, hvormed de have betragtet de tidligere Baand, den overordentlige Lethed, hvormed de ofte af intetsigende Grunde skiftede fra Sted til Sted, kan ikke undlade at have sin Indflydelse paa Egtteskabets hellige Baand og gjøre det utilbørligt løst. De have ikke lært med Taalmodighed at udholde noget, med Sagtmodighed at fordrage noget, med Kjærlighed at gjøre noget, med Hengivenhed at bære og lide noget; derfor kunne de heller ikke i Egtteskabet taale, lide, fordrage noget eller bære over med noget. Derfor bliver ogsaa saa mange Egtteskaber ulykkelige, og hvad Under at de, der aldrig have været vant til at føle sig fast bundne af noget Baand, ogsaa strax tænke paa at bryde Egtteskabsbaandet i Stedet for at tænke paa Ansvar for Gud og Mennesker og holde ud, kæmpe og overvinde Bausskelighederne. Deraf de mange sørgelige Skilsmisjesager, som enhver Præst i Kjøbenhavn kun altfor godt kjenner. Her er et af de Forhold, hvor den sørgelige Mangel paa fædeligt Alvor allerstærkest træder frem, og her er da ogsaa et af de Forhold, som især bidrage til at mange Familier synke i Armod, her er en af fattigdommens dybeste Rødder, hvoraf mange forgiftige Skud skyde frem til Fordærvelse.

Efter hvad jeg tidligere har ytret, behøver jeg vel neppe at tilføje, at det ingenlunde er min Mening, at Skylden for det løse og daarlige Forhold ligger alene hos Tjenestepigerne, ogsaa Husmødrene bære i denne Henseende Skyld, idet mange

langt fra ere komne til den rette Erkjendelse af den Pligt der paaligger dem, at have Omhu for deres Tjenestepiger baade i timelig og i sædelig og aandelig Henseende, og derfor ikke tage sig rigtig af dem, hvoraf da ligefrem følger, at de ogsaa kun have liden Taalmodighed med dem, og komme saaledes til at bære deres Del af Ansvarets tunge Byrde for al den Sammer, som den idelige Skiften saa let bringer over Tjenestepigerne. Gid dette Ansvar maatte føles alvorligt, saa det apostoliske Ord maatte finde Indgang: „Dersom nogen ikke har Omfarg for sine egne og mest for sine Husefolk, da har han fornegtet Troen og er værre end en vantro“! (1 Tim. 5, 8.)

Der er saaledes i alle vore Forhold og hele vor sædelige Tilstand Brøst og Bræk nok; heri ligger Armodens dybe Rødder, her er den Kilde, hvoraf Fordærvelsens Strøm bryder frem. Det var godt om vi alle kunde faae Sjælene op derfor, at derved noget mere Alvor kunde komme ind i vort Liv, thi paa den sande sædelige Alvor skorter det os meget. Den sidste Menneskealder har i vort Folk været rig paa Begivenheder, som dog synes skiftede til at kalde til Alvor, men de synes ikke at have grebet Folks Hjerte synderlig dybt, altfor hurtigt udvisses eller tildækkes Sporene, og det er som Kjøbenhavns Befolkning neppe var bleven berørt af de alvorlige Begivenheder. Choleraepidemien slog Folk med Rædsel, og det lod til, at det vilde gaa op for Folk, at Livet er noget andet end Nydelse, at det er Alvor og kræver alvorlig Gjerning. Det Særsyn saas, at Kirkerne fyldtes, medens Forlystelsesstederne stode tomme. Vel er Erindringen om denne Tid endnu levende, denne Ulykke har præget sig saa fast i Tanken, at man ofte hører regne fra Choleraaaret, som om en ny Periode dermed begyndte; men dog varede det kort inden et-

hvert Spor af det fremkaldte Alvor var forsvunden. Saa Aar derefter kom Handelskrisen og bragte Forstyrrelse i mange Forhold; mange Familiers Formues=Omstændigheder bleve ødelagte, saa de sank ned i Fattigdom. Dette maatte dog være en alvorlig Paamindelse for mange om at sætte Tæring efter Næring, en Paamindelse for alle om at indskrænke den overhaandtagende Luxus og Lyst til at leve over sine Kaar. Hvor langt har vel denne Paamindelse naaet? hvor mange have vel ladet sig belære af den sørgelige Erfaring? Er der vel Spor af at det har bevirket at Letfindighed maa vige for Alvor, Forsænelighed og Luxus for Tarvelighed? Endelig skulde man dog tro, at den sidste ulykkelige Krig og dens for os alle saa sørgelige Udgang maatte have vaakt et saadant Alvor, at det maatte kunne kjendes i alle Forhold, idetmindste saalænge Følgerne af Krigen føles saa smerteligt og vi hver Dag mindes derom ved de Alvors Røster og Smertens Skrig der stadig lyde til os fra vore Brødre, som sukke under fremmed Herredømme; men hvor findes Spor af saadant Alvor? bærer ikke Livet hos os endnu ganske det samme muntre Præg som før Krigen? Ikke et eneste Forlystelsessted er derved bleven lukket; tværtimod har Trangen til Forlystelse og Udspredelse været saa stor, at bestandig nye have kunnet rejse sig ved Siden af de gamle.

Blive vi os rigtig bevidste, hvorledes hele Samfundet, vi alle uden Undtagelse bære vor Del af Skylden for den Rød og Elendighed, som findes hos os, ville vi ogsaa have Dje for, at det er de allerstørste og højeste Kræfter der maa paakaldes og benyttes mod dette Onde. Det er virkelig Religiositet, levende Christendom og sand Oplysning der maa til for at bekæmpe og overvinde dette Onde ved at forbedre den hele fædelige Tilstand. Kirke og Skole er derfor især de Insti=

tutioner, ved hvilke der skal arbejdes til at naa dette Maal, og intet fornuftigt Menneſke kan tænke paa, at det frivillige Fattigvaſen ſkulde ſtilles ſideordnet med Kirke og Skole ſom Middel til ſædelig Forbedring, end mindre træde i Stedet for dem; men derfor kan det gjerne indtage en Stilling blandt andre Inſtitutioner, ſom kunne have en gavnlig Indflydſe paa Arbejderbefolkningen og Samfundet idethele ogſaa i ſædelig Henſeende. Thi den Ting er klar, at der ikke kan arbejdes for at forbedre de fattiges ydre Aar uden at de fattige tillige ſelv forbedres. Naar man vil ſøge at bekæmpe Uorden og Urenlighed, Uſædelighed og Drukkenſkab, Dovenſkab og Egegnſdighed, ſaa udkræver det at man ikke alene bringer Hjælp i Penge, men fremfor alt at man perſonlig gaar ind i de fattiges Forhold og lærer dem rigtig at kjende, da vil man efterhaanden kunne vinde nogen Indflydſe og virke noget til at forjage diſſe de fattiges værſte Fjender. Det vil neppe ſlaa fejl at den, der med varm Følelſe for de fattige og redelig Villie til at hjælpe dem paatager ſig den Gjerning ſom Underſøger at komme til dem, ogſaa vil kunne vinde nogen Indflydſe paa dem i ſædelig Henſeende, og det frivillige Fattigvaſen vil med Guds Hjælp ſaaledes kunne gjøre meget godt og kunne virke til megen Veſignelſe ved at ſætte mange Kræfter i Bevægelse, og noget bidrage til vor ſædelige Tilſtands Forbedring.

Til Slutning tillader jeg mig at anføre nedenstaaende „Regler“, som ere affattede af en Comite paa 14 Medlemmer „til at behandle Spørgsmaalet om en Organisation af en forenet Understøttelsesvirksomhed i Kjøbenhavn“, hvoraf Halvdelen er udvalgt af Centralkomiteen og Halvdelen af et større Antal Mænd, der vare traadte sammen for at tage denne Sag under Overvejelse.

Regler

for Tilvejebringelse af en forenet Understøttelsesvirksomhed for Kjøbenhavn.

1. Der søges under Centralkomiteens Medvirkning og ad Frivillighedens Vej dannet en hele Byen omfattende Forening for at udøve en samlet Virksomhed til at hjælpe de trængende, saaledes at disse for Fremtiden ikke strax ere nødte til at henvende sig til Fattigvæsenet.
2. Byen deles i dette Njemed i passende større Kredse. Hver større Kredsens Bestyrere vælge sig en Formand. Samtlige Undersøgere og Bestyrere danne Foreningen.

Foreningens Hovedbestyrelse bestaar af Kredsformændene og nogle flere indtil videre af Centralkomiteen indsatte Medlemmer.

3. Man søger saavidt muligt at samle og indordne de nu bestaaende Understøttelsesforeninger, som dertil egne sig, under nærværende fælles Forening.
4. Alle Foreningens Midler samles i en fælles Kasse, idet ingen Kreds har sine særlige Midler. Af denne fælles Kasse lader Hovedbestyrelsen udbetale til de enkelte Kredse efter disses Budget og Behov og afholder de fornødne Fællesudgifter ved Foreningens Virksomhed.

5. Saa snart Forholdene tillade det, udvides Foreningens Virksomhed til ogsaa at træffe forebyggende Foranstaltninger imod Trang.

6. De enkelte Kredse fordele de personlige Kræfter, hvorover de raade saaledes, at ethvert Hus, hvori trængende findes, bringes i fast Forhold til en bestemt Person, der som Undersøger har at varetage Foreningens Formaal for dette Huses Vedkommende.
7. Personlig Undersøgelse, saa nøjagtig og udtømmende som mulig, finder Sted hos enhver, som søger Foreningens Hjælp.
8. Der hjælpes uden Hensyn til Køn, Alder, Stand og Trosbekjendelse o. s. v., overalt hvor Hjælp behøves og kan antages for nyttig. Dog maa ingen, som understøttes af Foreningen, samtidig modtage Hjælp af det offentlige Fattigvæsen, Sygehjælp undtagen.
9. Saavidt muligt følger Undersøgeren stadig de trængende, som Foreningen gennem ham antager sig.
10. Hjælpen retter sig udelukkende efter hvert enkelt Tilfældes Behov.
11. Virksomheden er uafbrudt hele Aaret igjennem.
12. Den onskeligste Form for Virksomheden i hver Kreds antages at være som ovenanført: en Formand, Bestyrere og Undersøgere. Herfra kan dog afviges, naar der kun gennem Formanden tilvejebringes Garanti for, at man i Kredsen følger de under 6—11 anførte Regler. Overhovedet tilstræbes saavidt muligt ensartet Virksomhed i de forskjellige Kredse, dog saaledes at Frihed i det Enkelte ved Siden deraf er bevaret.

